

**Оцінка оптимальних
параметрів економічної
системи зборів,
побудованої для захисту
авторських та суміжних
прав**

Київ 2021

Зміст

Скорочення та умовні позначення:	3
Передмова.....	4
Вступ	5
Розділ 1. Законодавчі основи захисту авторського права при приватному копіюванні та репрографії	7
1.1. Світовий досвід систем відшкодування авторам через збори.....	7
1.2. Розподіл коштів, акумульованих через систему зборів за приватне копіювання та репрографічне відтворення.....	10
1.3. Організації колективного управління в Україні	13
1.4. Питання «піратства» та боротьби з ним	14
Розділ 2. Тенденції ринку аудіо та відео контенту	19
2.1. Огляд структурних змін у споживанні аудіо- та відеопродукції на прикладі Великобританії.....	19
2.2. Уподобання та способи отримання контенту українцями	22
2.3. Результати опитування щодо способів отримання аудіо, відеоконтенту та звичок щодо копіювання паперової продукції	25
Розділ 3. Принципи розрахунку тарифів щодо приватного копіювання та репрографії	30
3.1. Огляд світових практик щодо тарифів	30
3.2. Методологія визначення розміру ставки зборів.....	37
Розділ 4. Розрахунки рівня зборів для України.....	39
4.1. Особливості ринку ПК та репрографії та звички до споживання аудіо, відеоконтенту та паперового копіювання	39
4.2. Способи врахування особливостей: сірий імпорт, рівень доходів.....	40
4.3. Розрахунок тарифів для аудіопристроїв	43
4.4. Розрахунок тарифів для пристроїв зберігання та відтворення відео	45
4.5. Розрахунок тарифів для репрографії.....	46
Висновки та рекомендації.....	49
Додаток А. Тарифні плани стрімінгових сервісів	51
Додаток Б. Результати опитувань	54

Скорочення та умовні позначення:

ПК – приватне копіювання

ОКУ – організація колективного управління

ДССУ – Державна служба статистики України

WIPO – World Intellectual Property Organization (Світова організація інтелектуальної власності)

ЄС – Європейський союз

США — Сполучені Штати Америки

ЄБА — Європейська Бізнес Асоціація

Мінекономіки — Міністерство економіки України

Передмова

Звіт підготовлено на замовлення Європейської Бізнес Асоціації в рамках проекту з дослідження системи захисту авторських прав та оцінки справедливого розміру зборів, що справляється з техніки відтворення творів в межах персонального використання.

Авторський колектив: Шоломицький Юрій, Дейсан Ігор, Шоломицька Олена, Андрій Онопрієнко.

Подяки: Окрема подяка за сприяння у отриманні необхідних даних та законодавчої інформації представникам ЄБА та аналітику Київської школи економіки Інні Омельченко.

Вступ

Приватне копіювання вступає у конфлікт із правами авторів на розпорядження своїми творами, тому відшкодування створеного такими діями збитку безумовно є справедливим. Самі поняття приватного копіювання та репрографії вже існують в українському правовому полі, принцип відшкодування полягає у встановленні зборів для пристроїв, що можуть використовуватися для копіювання та відтворення аудіо, відео, та паперового контенту. Однак у законодавстві відсутнє пояснення поза встановленими розмірами зборів, як і механізму їх розрахунку.

Подібна прогалина і стала основним мотивом дослідження, що має на меті оцінити відповідність поточних розмірів зборів з імпортованої та виробленої на території України техніки справедливій компенсації авторам за приватне копіювання їхніх творів (аудіо, відео та друкованої продукції). Українське законодавство за принципами захисту авторського права відповідає світовим стандартам, однак рівень зборів є предметом значних суперечок, насамперед ініційованих організаціями колективного управління. Останні наполягають, що розмір зборів має бути збільшений щонайменше у 3-4 рази, аргументуючи тим, що Україна з такими показниками значно відстає порівняно з іншими країнами світу та існує недоотримання доходів для правовласників. Матеріалом, що значною мірою виражає позицію організацій колективного управління є публікація очільника однієї з ОКУ¹, в якій він наводить власні розрахунки рівня зборів, використовуючи ціни техніки та показники ставок зборів, отримані як середні для європейських країни.

Роль ОКУ зростає, про що побічно свідчить підсумок щодо України в щорічному окремому звіті про захист інтелектуальної власності (The Office of the United States Trade Representative):

«У 2020 році країна продовжувала робити позитивні кроки у напрямку прозорості, справедливої та передбачуваної системи колективного управління авторськими правами. Зокрема, Україна провела відкриті конкурси та досягла прогресу в напрямку завершення акредитації двох додаткових ОКУ у 2020 році. Це слідує за акредитацією в 2019 році шести інших ОКУ згідно із законом 2018 року. Деякі з акредитованих організацій завершили переговори про роялті та платять роялті власникам прав. Для інших ОКУ, відібраних відповідно до закону 2018 року, продовжується процес переговорів щодо акредитації та роялті».

¹ «Новий "податок" на смартфони: міф чи реальність» <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/06/25/662228/>

Збільшення політичної ваги ОКУ сприяє ухваленню рішень на їх користь, однак політичний фактор має бути другорядним. На першому місці мають стояти розрахунки, базовані на врахуванні численних факторів, як то технічні особливості пристроїв, уподобання українців, рівень доходів тощо.

Зокрема, значні зміни технологій, що відбулися з моменту прийняття основних законодавчих актів, підштовхують до перегляду принципів встановлення зборів. Розширення доступу до інтернету як і зміна уподобань домогосподарств значно змінило спосіб отримання та копіювання аудіо-візуальної продукції та електронних книг. Перегляд контенту з оплатою при існуванні збору на пристрій, що використовується виключно для онлайн активності, створює прецедент двох платежів за одну й ту ж річ (послугу). Це є справедливим по відношенню до користувачів так само як і можливість повністю уникнути оплати за копіювання, що наносить збиток авторам. Важливим є зрозуміти роль основних факторів, що визначають фактичну шкоду для авторів та співставити таку шкоду з можливостями споживачів, й визначити компромісний рівень зборів. Саме такою є ціль даного дослідження.

Розділ 1. Законодавчі основи захисту авторського права при приватному копіюванні та репрографії

1.1. Світовий досвід систем відшкодування авторам через збори

Приватною визначається будь-яка копія, створена фізичною особою для власного користування за припущення легальності отримання оригіналу. Забезпечення вигоди правовласникам у такому разі здійснюється неявним чином, через накладання спеціального збору на техніку (переважно для імпортованої та виробленої на певній території). Одним з основних прикладів законодавчих систем щодо ПК є законодавство країн ЄС, хоча й системи зборів досить різняться. Насправді лише в ЄС ця система є дієвою, в інших регіонах світу збори за ПК є фактично незначимими. З огляду на прагнення України до Євроінтеграції, наближення власного законодавства до європейського є зрозумілим та природним процесом, однак з урахуванням реалій поточного стану та особливостей економіки, таке пристосування має бути поступовим та справедливим як по відношенню до авторів, так і виробників або імпортерів техніки. Важливим елементом відновлення справедливості у питанні збереження винагороди авторам має стати боротьба з незаконним поширенням та доступом контенту (піратством), що створюватиме більшу частку саме легального контенту, а тому й забезпечення вищої компенсації саме в рамках поняття приватного копіювання. Прозорість розподілу зборів також має бути очевидною, оскільки це сприятиме формуванню довіри до системи зборів у цілому.

Приватною є (найчастіше електронна) копія створена фізичною особою для власного користування. Приватне копіювання (надалі — ПК) є по суті виключенням із заборони на репродукцію авторського твору та дозволяє здійснювати акт переміщення авторських творів на інші носії за умови справедливого відшкодування автору внаслідок заподіяної шкоди при відсутності прямого дозволу (ліцензії) на відтворення. Принципи ПК базовані на припущенні, що доступ до джерела походження копії був отриманий законним шляхом.

Одними з основних прикладів законодавчої системи щодо принципів відшкодування авторам при приватному копіюванні та репрографії, яку в тому чи іншому виді наслідували й інші країни є директива 2001/29/ЄС «Про гармонізацію деяких аспектів авторських та суміжних прав в інформаційному суспільстві», що була прийнята у рамках впровадження договору з Світовою організацією інтелектуальної власності.

У Глобальному дослідженні з приватного копіювання² вказується, що серед поглядів на принципи забезпечення авторського права при ПК наразі домінує визначення заподіяної шкоди авторам, що й має стати основою для розрахунку винагороди. Важливою залишається дискусія щодо онлайн-доступу. Деякі країни розглядають застосування приватного копіювання при досягненні критерію «відкладення у часі» або «зміни формату», що означає підпорядкування поняття ПК збереженому контенту від стрімінгу, якщо особа хоче переглянути або прослухати контент пізніше або для випадків, коли особа зберігає власні легально придбані копії в хмарних системах.

За даними того ж звіту, у вимірі зібраних зборів, основною територією, де принцип ПК діє в повну силу є лише ЄС (табл. 1)

Табл. 1. Збори ПК за регіонами у 2018 році (млн. євро)

ЄС	1019.4
Африка	21.1
Латинська Америка та Кариби	3.9
Канада-США	1.0
Азія та Тихоокеанські країни	0.3

Основні фактичні та потенційні виключення з накладання зборів

Експортовані товари. У випадку руху товарів між кордонами існують різні системи відшкодування зборів, які вже були сплачені, наприклад, до експорту товару в іншу країну. Зазвичай, якщо експортер може надати підтвердження фактичного експорту, то він може вимагати повернення коштів від тих органів, які зробили стягнення. Інша можливість — це договірні відносини між експортером (часто оптовим продавцем) та імпортером та/або податковим органом, що може передбачати звільнення від сплати зборів авансом. У такому випадку експортер може купувати у своїй країні, не сплачуючи збори, а отже подальше відшкодування (повернення) зборів при експорті не здійснюється. У деяких країнах не існує системи повернення коштів. У таких випадках збори з експорту часто можуть бути відшкодовані в наступному податковому звіті. Також експортери можуть робити запит до податкової на повернення коштів.

² Private Copying Global Study 2020

Професійне використання. Порожні носії інформації та пристрої можуть використовуватися для інших цілей, не пов'язаних із приватним копіюванням. Наприклад, для цілей зберігання професійних даних, або для професійного відтворення, де потрібна ліцензія. У таких випадках порожні носії інформації та пристрої можуть бути продані професійному кінцевому користувачеві, і приватне копіювання не відбувається. Саме тому, у деяких країнах при продажах відповідних товарів для професійного користування не виникає жодних зобов'язань сплати зборів або відповідальні сторони мають право на відшкодування.

Якщо не відбувається жодного диференціювання продажів (на такі, що призначені для приватного та неприватного копіювання), то фактично продажі для цілей професійного використання також обкладаються збором. Це перерозподіляє фінансові зобов'язання сплати зборів від покупців техніки та носіїв для приватних цілей до покупців для цілей професійного використання. Тобто, тариф стає меншим, однак розподіляється на всіх учасників ринку, навіть на професійних користувачів, які не повинні нести зобов'язань сплати такого тарифу.

Вказане питання отримало значної уваги в ЄС після рішення Європейського суду від 21 жовтня 2010 року у справі іспанського авторського суспільства SGAE проти магазину *Padawan*. Суд вирішив, що невибіркове застосування збору за приватне копіювання до всіх типів обладнання цифрового відтворення, пристроїв та носіїв інформації, коли таке обладнання придбано особами для цілей, явно не пов'язаних з приватним копіюванням, є несумісним з Директивою 2001/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 травня 2001 року про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві.

За справою *Padawan* слідували подальші розгляди справ у національних юрисдикціях та нових справ у Суді Європейського Союзу. В Іспанії було скасовано систему збору за приватне копіювання для всіх типів обладнання цифрового відтворення, пристроїв та носіїв інформації. В результаті, іспанським правовласникам виплачувалися компенсації, які щороку визначалися урядом на основі шкоди, заподіяної шляхом приватного копіювання.

З метою врахування вищезазначених судових рішень у деяких країнах були адаптовані системи, що звільняють професійних користувачів від сплати зборів за приватне копіювання. Зокрема, такі країни для конкретних професійних користувачів (наприклад, лікарень чи державних установ) застосовують систему повернення коштів чи попереднє звільнення (прописане законом, або за договірними домовленостями з податковими органами).

Онлайн та міжнародна торгівля. Досить часто товари, які підпадають під регулювання законами про приватне копіювання, купуються в інтернеті і іноді продавець знаходиться в іншій країні, де може відрізнятись законодавство стосовно приватного копіювання або таке законодавство може бути взагалі відсутнім. Наприклад, у ЄС орієнтири дій у подібних випадках задає рішення Суду у справі «Тюйскопіе проти Опусу» 2011 року. Згідно з відповідним рішенням, юрисдикція (країна-член ЄС), в якій відсутні законодавчі вимоги стосовно сплати зборів за приватне копіювання, зобов'язані також гарантувати, що автори отримують справедливую компенсацію за шкоду, заподіяну через приватне копіювання.

Пристрої з DRM (потенційне звільнення від сплати збору). Окремого розгляду заслуговує випадок мінімальної шкоди. Так, згідно з рішенням Європейського суду держава може звільнити від сплати компенсації, у разі якщо шкода, нанесена правовласнику є мінімальною. У 2015 році Служба досліджень Європейського Парламенту (EPRS) на замовлення Комітету з правових питань (JURI) виконала дослідження впливу Директиви 2001/29/ЄС (InfoSoc)³, а висновками дослідження було можливість поступового припинення застосування систем зборів за приватне копіювання та репрографію, зокрема у зв'язку з технічними можливостями DRM. Таким чином, пристрої з DRM можуть бути у цілому звільнені від сплати зборів з огляду на практичну відсутність можливості копіювання з такого пристрою.

1.2. Розподіл коштів, акумульованих через систему зборів за приватне копіювання та репрографічне відтворення.

Розподіл коштів, акумульованих через систему зборів за приватне копіювання та репрографічне відтворення може відбуватися за різними принципами. Зокрема, різні групи власників авторських прав можуть домовлятися між собою стосовно часток, за якими буде відбуватися розподіл відповідних коштів. Результати таких домовленостей можуть бути погоджені (затверджені) урядом. Адміністраторами зборів найчастіше є спеціалізовані громадські формування - організації колективного управління. Зазвичай збори, отримані ОКУ, розподіляються між авторами, державою (на цілі культури) та як оплата адміністративних витрат самих ОКУ.

³ Review of the EU copyright framework: The implementation, application and effects of the "InfoSoc" Directive (2001/29/EC) and of its related instruments European Implementation Assessment - <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a6fa5899-7ed0-11e5-b8b7-01aa75ed71a1/language-en>

Зазвичай загальна зібрана сума спочатку розподіляється між такими категоріями, як аудіо, відео, письмові роботи та інтерактивні роботи. Суми, виділені цим категоріям, розподіляються між групами відповідних правовласників. В подальшому серед власників прав: на аудіозаписи – відбувається розподіл між авторами, виконавцями та продюсерами; на відеозаписи – між авторами (режисерами, сценаристами, авторами музики та власниками відповідних творів, на які знято відео), продюсерами та артистами-виконавцями (акторами та танцюристами).

Першочерговою задачею при формуванні системи розподілу коштів, акумульованих через систему зборів за приватне копіювання та репрографічне відтворення, є проведення маркетингових досліджень стосовно типів робіт, скопійованих на різні носії інформації. Оскільки продукти, за якими відбуваються стягнення зборів, стають дедалі багатофункціональнішими та все більше зміщуються у цифровий формат, то питання вивчення реальних справ з копіюванням набуває все більшої важливості – потрібно робити клопіткі оцінки реальної участі кожного продукту в процесах приватного копіювання.

Соціальні та культурні відрахування. У більшості країн, які мають збори за приватне копіювання та репрографічне відтворення, певний відсоток таких коштів (в середньому близько 30%) перераховується на соціальні та культурні цілі. Такі перерахування призначені для просування молодих митців або поповнення пенсійних фондів. У більшості випадків відсоткові частки таких відрахувань визначені законом. Урядові органи культури (наприклад, відповідні міністерства) вітають ті фонди, які спрямовуються на просування культури суспільства та покращення становища власників авторських прав. Загалом частка перерахувань коливається від 10% до 100%. Туреччина є єдиною країною, де акумульовані через систему зборів кошти повністю перераховуються на культурні цілі Міністерства культури.

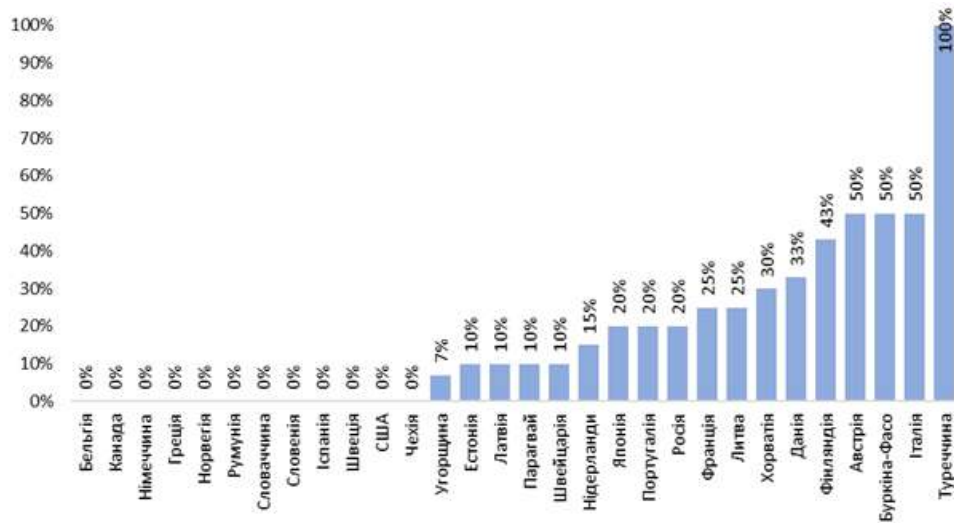
Рис. 1. Принципи, за якими відбувається розподіл коштів, акумульованих через систему зборів за приватне копіювання та репрографічне відтворення

Є також практика створення окремих державних фондів, з яких фінансову підтримку отримують певні відібрані культурні заходи або проекти. У багатьох випадках власники авторських прав є членами комісій з відбору таких культурних заходів і проектів, а голос відповідних авторів має вирішальне значення.

В Європі є низка випадків, коли через кризу Covid-19 розширювали перерахування на соціальні та культурні цілі. Наприклад, у Франції, де законодавство дозволило виплачувати ці суми як фінансову допомогу художникам, авторам, видавцям та власникам прав, доходи яких серйозно постраждали від кризи. Подібні виняткові заходи були також впроваджені в Нідерландах, Австрії, Німеччині, Італії та інших країнах.

Рис. 2. Відсоткові частки таких відрахувань на соціальні та культурні цілі з фондів, акумульованих через систему зборів за приватне копіювання та репрографічне відтворення

1.3. Організації колективного управління в Україні

Згідно з Реєстром організацій колективного управління в Україні є 19 акредитованих організацій колективного управління. Основною уповноваженою агенцією щодо діяльності ОКУ є комісія з акредитації, а основним державним органом, що слідкує за реалізацією державної політики у напрямі захисту авторських прав є Міністерство економіки України. Прикладами ОКУ є Український музичний альянс та Всеукраїнське агентство авторських прав.

Основні законодавчі акти в Україні, що визначають порядок забезпечення авторського права та управління ними визначається Законами України «Про авторське право і суміжні права», «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» та постановою КМУ №992 від 27.06.2003 «Про розмір відрахувань, що сплачуються виробниками та імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких у домашніх умовах можна здійснити відтворення творів і виконань, зафіксованих у фонограмах і (або) відеограмах».

Постанова визначає параметри зборів у відсотковому вираженні (відносно ціни пристрою), а до переліку пристроїв, з яких справляється збір, належать накопичувачі (оптичні, жорсткі диски, картки пам'яті) й техніка для відтворення відео та аудіо (плеєри, телевізори, смартфони).

Як приклад функцій типової ОКУ в Україні:

- колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права та суміжних прав;
- збирання, розподіл і виплата зібраної винагороди за використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав;
- забезпечення повного комплексу заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності.

Оскільки ОКУ призначені насамперед справедливо розподіляти збори, то прозорість їх діяльності має бути першочерговим завданням при подальшому їх розвитку. Також відкритим залишається питання власне перерозподілу між виконавцями, оскільки деякі виконавці можуть займати значно більшу частку у сукупному прослуховуванні, але чи діють ОКУ відповідно?

1.4. Питання «піратства» та боротьби з ним

Одним з популярних уявлень про призначення зборів з техніки у рамках ПК та репрографії є компенсація збитку унаслідок "піратства". Однак це є невірним сприйняттям концепції ПК, що передбачає потребу сплати лише у разі створення копії з легально придбаного контенту, що й визначається зокрема законодавством ЄС. З іншого боку, це не означає, що піратство може бути проігнороване, навпаки, розробка відповідного законодавства та його дотримання має забезпечити унеможливлення отримання контенту нелегальним шляхом. Це в свою чергу якраз і забезпечить підвищення зборів, оскільки переключення на законне придбання контенту та подальше його копіювання створюватиме виникнення потреби у компенсації авторам в рамках сучасного визначення поняття приватного копіювання. Розвинені країни суворо стежать за порушенням авторського права, передбачаючи зокрема й кримінальну відповідальність у разі умисних дій.

Тема інтелектуального піратства для України вже досить давно є болючою. Сферами, де вона відчутна дуже гостро, є кінематограф і аудіальне мистецтво. Україна вважається державою з одним з найвищих рівнів піратства в Європі. На підставі цього торгове представництво США кілька років тому внесло Україну до списку «301» – це список країн, в яких зафіксовано найбільше порушення авторських прав в мережі Інтернет. Окрім України,

до нього вже кілька років поспіль входять, наприклад, такі держави, як Аргентина, Індія, Китай та Росія.

Офіс торгового представника США (The Office of the United States Trade Representative⁴, скорочено USTR) публікує Щорічний окремий звіт про захист інтелектуальної власності (Annual Special 301 Report on Intellectual Property Protection). 30 квітня 2021 року було опубліковано Щорічний окремий звіт за 2021 рік⁵ з описом висновків USTR щодо понад 100 торгових партнерів США після проведення значних досліджень та посиленої взаємодії із зацікавленими сторонами. Важливими елементами Звіту за 2021 рік є висвітлення прогресу, досягнутого торговими партнерами Сполучених Штатів Америки у вирішенні питань, що стосуються захисту прав інтелектуальної власності, які хвилюють США, в т.ч. стосовно України, яка цього року опинилась в Переліку пріоритетних спостережень (Priority Watch List) серед дев'ятох країн, а саме: Аргентина, Чилі, Китай, Індія, Індонезія, Росія, Саудівська Аравія, Україна та Венесуела. Ці країни будуть предметом особливо інтенсивного двостороннього співробітництва протягом цього та наступного року.

Уряд також докладає значних зусиль щодо боротьби з поширенням та користуванням контенту, отриманого незаконним шляхом. Зокрема, цього (2021) року Уряд схвалив законопроект «Про авторське право і суміжні права», що встановлює правила регулювання відносин, пов'язаних з набуттям, охороною та захистом авторського права. Як вказує Мінекономіки⁶, *«зокрема, документом передбачені такі зміни:*

- *спрощення для правовласників процедури вилучення нелегального контенту на веб-сайтах в Інтернеті та поширення цієї процедури на всі об'єкти авторського права і суміжних прав;*
- *передбачення автоматичного набуття роботодавцями і замовниками прав на комп'ютерні програми і бази даних, створені як службові твори або в рамках виконання договорів замовлення;*
- *розширення випадків вільного використання об'єктів авторського права і суміжних прав в інтересах суспільства;*
- *отримання права на порядок укладання ліцензійних договорів на основі публічної пропозиції;*

⁴ <https://ustr.gov/>

⁵ [https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2021/2021%20Special%20301%20Report%20\(final\).pdf](https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2021/2021%20Special%20301%20Report%20(final).pdf)

⁶ <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-pidtrimav-zakonoprojekt-pro-zahist-prav-intelektualnovi-vlasnosti>

- *посилення захисту неоригінальних баз даних, об'єктів, створених за допомогою штучного інтелекту, традиційних виражень культури.»*

Одним з ключових кроків є спрощення вилучення незаконно отриманого та поширюваного через інтернет контенту, що має значно сприяти й фактичному збільшенню компенсації для авторів. Саме ця міра є контраргументом відносно низького рівня зборів, оскільки існування значної міри контенту поза правовим та комерційним полем якраз і дозволяє не сплачувати автором їх справедливу винагороду.

Розвинені країни досить детально розвинули законодавство, що стосується порушення авторських прав, особливо за умови свідомих та умисних дій по незаконному використанню контенту.

Німеччина. Існує три альтернативи для розрахунку збитків:

- 1.) компенсація фактичної втрати активів;
- 2.) прибуток порушника;
- 3.) обміркована гіпотетична плата за ліцензію.

Останній є найбільш актуальним методом розрахунку збитків, оскільки фактичні збитки часто важко підрахувати кількісно, а вимога виплати прибутків порушника може призвести лише до невеликих компенсацій у випадку, якщо порушення не принесло великих прибутків для відповідача.

Суди використовують кілька засобів для розрахунку плати. Якщо потерпілий власник прав має ліцензійну практику, таку практику зазвичай можна використовувати для розрахунку збитків. За відсутності ліцензійної практики суди часто посилаються на каталоги зборів, які видаються різними професійними асоціаціями.

Кримінальна відповідальність означає, що порушник діяв свідомо і охоче. У разі недбалої поведінки кримінальна відповідальність не настає. Діти до 14 років також діють без кримінальної відповідальності. Залежно від кримінального правопорушення, санкціями може бути покарання у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років або штраф.

Норвегія. Порушник авторських прав, який спричинив порушення умисно або через необережність, несе відповідальність – її розмір може бути наступним:

- 1.) розумна винагорода за використання прав власності плюс економічні збитки, спричинені порушенням, які не були б заподіяні, якби використання було погоджено з правовласником;
- 2.) економічні збитки, спричинені порушенням;
- 3.) компенсація, що відповідає фінансовим вигодам порушника від порушення.

У разі умисного або грубого необережного порушення, позивачу також може бути призначена сума за відшкодування неекономічної шкоди. Такі норми, як правило, обмежуються норвезьким законодавством.

Якщо порушення було спричинено умисним проступком або грубою необережністю, позивач також може вимагати компенсацію на суму, що вдвічі перевищує розумну винагороду за використання. Порушник, який діяв з добросовісними цілями, може бути зобов'язаним виплатити компенсацію, що відповідає розумній винагороді або його фінансовій вигоді. У разі порушення про незаконне потокове передавання ("стрімінг") для відповідальності обов'язковим є умисне порушення.

Кримінальна відповідальність може наступити тільки у випадку, якщо порушення авторських прав було спричинено злочинним умислом. Навмисне порушення авторських прав може загрожувати штрафом або позбавленням волі на строк до трьох років. Дії сприяння підлягають кримінальній відповідальності так само, як і первинна дія.

Франція. Збитки, як правило, відшкодовуються у розмірі втрат, що виникли внаслідок порушення авторських прав. Оцінюється, чи втратив позивач продажі або «ліцензійну плату». У будь-якому випадку, на прохання позивача, юрисдикція може виділити одноразову суму, яка не повинна бути меншою за гонорар, який би заплатив порушник, якби він був уповноважений це зробити. Крім того, сторони та юрисдикції повинні, оцінюючи збитки, розрізняти негативні економічні наслідки для правовласника, моральну шкоду для останнього та прибуток, отриманий порушником.

Порушення авторських прав регулюється положеннями кримінального права, які застосовуються до цивільного судочинства. Має бути доведено, що порушення було умисним. Потенційні санкції передбачають до п'яти років позбавлення волі та штраф у розмірі 500'000 євро. Штрафні санкції також передбачають призупинення доступу до служби онлайн-зв'язку за правопорушення, скоєні із послугою онлайн зв'язку.

США. Успішний позивач може обрати два варіанта відшкодувань (виплат):

- 1.) відшкодування його фактичних збитків та виплату прибутку відповідача;
- 2.) відшкодування, передбачене законом.

Закон про авторське право передбачає двоетапний процес визначення прибутку порушника: по перше, позивач повинен надати доказ валового доходу порушника; по друге, порушник повинен довести відраховані витрати та елементи прибутку, пов'язані з іншими факторами, окрім твору, захищеного авторським правом.

Щодо відшкодування, передбаченого законом, розмір збитків, доступних позивачу, залежить від різних факторів, включаючи економічну шкоду для позивача та рівень вини відповідача. Загальним правилом є те, що позивач має право на відшкодування закону у розмірі не менше 750 доларів США та не більше 30 000 доларів США за використання однієї з авторських робіт. Якщо позивач доведе, що відповідач діяв навмисно, суд може збільшити розмір відшкодування законної шкоди до суми не більше 150 000 доларів США за порушене авторське право. Якщо порушник доведе, що не усвідомлював порушення в своїх діях, то суд може зменшити розмір відшкодування законної шкоди до суми не менше 200 доларів США за порушене авторське право.

Існує також кримінальна відповідальність. Її рівень залежить від характеру правопорушення та вартості роботи, стосовно якої порушується авторське право. Кримінальні санкції становлять від штрафів до 2500 доларів США до 10 років позбавлення волі. Передбачається також конфіскація та знищення копій, що порушують авторські права, а також реституція стосовно позивача.

Канада. Відповідно до закону, порушник несе відповідальність за відшкодування збитків власника авторських прав, а також сплачує частину свого прибутку, яка не була врахована при нарахуванні збитків. У кричущих випадках суд також може присудити штрафні збитки (punitive damages).

Крім того, у будь-який час до винесення остаточного рішення суду позивач може обрати отримання компенсації за законом. За законом компенсація має покривати збитки від усіх порушень комерційного характеру – за кожне порушення компенсація має бути в діапазоні не менше 500 канадських доларів та не більше 20 000 канадських доларів – на розсуд суду. Якщо порушення не має комерційного характеру, діапазон передбачених законом збитків зменшується до не менше 100 канадських та не більш ніж 5000 канадських доларів стосовно усіх порушень у рамках провадження. За певних обставин закон дозволяє суду ще більше зменшити розмір відшкодування, передбаченого законом, за кожне порушення до 500 канадських доларів (у випадку порушення комерційного характеру).

Кримінальна відповідальність настає, якщо порушник усвідомлює, що його дії є порушенням. За правопорушення, переслідувані у порядку сумарного судочинства, порушник карається штрафом у розмірі не більше 25 000 канадських доларів та/або позбавленням волі на строк не більше шести місяців. За злочини, переслідувані за обвинувальним актом, правопорушнику загрожує штраф не більше 1 000 000 канадських доларів та/або тюремне ув'язнення на строк не більше 5 років.

Розділ 2. Тенденції ринку аудіо та відео контенту

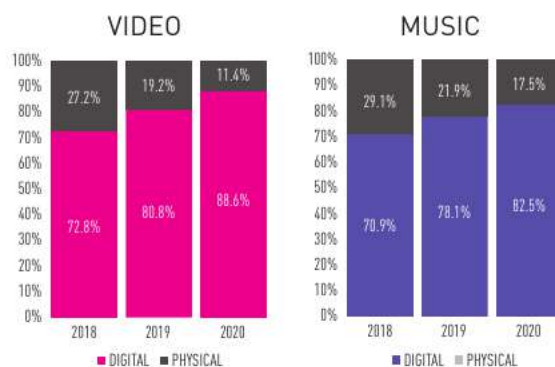
2.1. Огляд структурних змін у споживанні аудіо- та відеопродукції на прикладі Великобританії

Розширення доступу до інтернету, в тому числі збільшення його пропускнуої здатності та зниження вартості, зокрема, й для мобільного зв'язку, як і зростання доходів домогосподарств значно змінило спосіб отримання та розповсюдження аудіо-візуальної продукції та електронних книг. Насамперед, суттєво втратили свою роль жорсткі диски, твердотільні накопичувачі та особливо оптичні носії інформації.

Згідно з дослідженням Асоціації роздрібних надавачів послуг в сфері дозвілля та розваг⁷ у Великобританії реалізація музики через онлайн-підписки становила 82.5% продажів музики, відповідно придбання музики на CD, вінілових платівках та пряме завантаження складало 17.5%, тоді як ще в 2018 році вона становила 29.1% (рис. 3).

Для відео частка отримання відео через інтернет становила 88.6% реалізованого відеоконтенту, А включно з іграми, продажі аудіо, візуального контенту та ігор через інтернет забезпечили 86% всіх доходів ритейлерів.

Рис. 3. Частки формату відео та аудіо контенту в сукупних продажах (млн. фунтів)

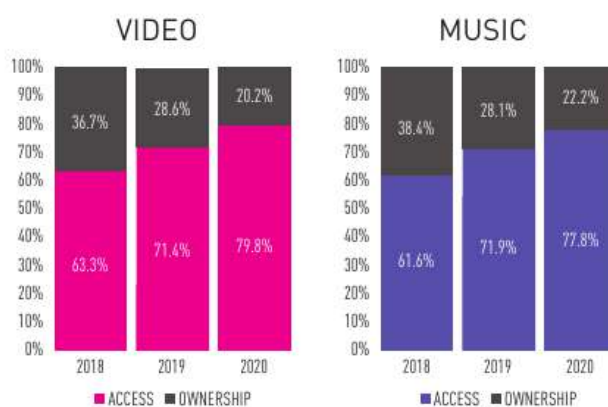
Джерело: Entertainment Retailers Association (ERA) Yearbook, 2020

Значно змінювався й формат доступ до контенту, так, якщо у 2018 придбання (отримання права власності через завантаження тощо) як для відео, так і для аудіо становило трохи менше 40%, то вже у 2020 ці частки дорівнювали орієнтовно 20%. Тобто зростання онлайн-

⁷ <https://eraltd.org/news-events/press-releases/2019/digital-services-create-a-new-generation-rent-as-subscriptions-dominate-entertainment-spending-for-the-first-time/>

підписки за останні кілька років було до певної міри революційним, хоча слід взяти до уваги й фактор пандемії коронавірусу, адже віддалена робота як і тимчасові припинення активності в сфері гостинності сприяли вищому попиту на музику та відео. Так, для Великобританії обсяги підписки на Netflix, Amazon, Now TV and Disney+ разом з разовими платежами в iTunes та іншими схожими сервісами у 2020 році збільшилися на 40%. Аналогічно ситуація розвивалася й для музики, близько 78% усіх доходів від продажів музики були отримані такими компаніями як Spotify, Amazon Music, Deezer and YouTube Music. Єдиним видом фізичного носія, популярність якого зростала, стали вінілові платівки. Зміни в структурі способу отримання контенту відображає рис. 4.

Рис. 4. Частки цифрового контенту та контенту на фізичних носіях

Джерело: Entertainment Retailers Association (ERA) Yearbook, 2020

Зниження продажів аудіо та відеопродукції на фізичних носіях є достатньо значним як для періоду у кілька років. Хоча у абсолютному вимірі обсяги продажів залишаються великими, мова йде про 268.1 млн. фунтів для музики та 355.7 млн. фунтів для відео, але ще у 2018 ці ж значення становили 380.4 та 616.9 млн. фунтів або ж нижчими на 29.2% та 42.3% для аудіо та відео відповідно. Результати зміни підсумовані на рис. 5.

Рис. 5. Зміни обсягів продаж для фізичних та цифрових форматів

VIDEO -VALUE (€MILLION)					MUSIC -VALUE (€MILLION)				
	2018	2019	2020	change 19/20		2018	2019	2020	change 19/20
DVD	466.9	350.2	248.9	-28.9%	CD	288.1	217.0	156.2	-28.0%
Blu-Ray	150.0	127.0	106.7	-15.9%	Vinyl LP	91.3	97.1	110.1	13.3%
4K UHD	19.6	20.7	24.8	19.8%	Other Physical Albums	1.0	1.1	1.9	63.1%
Total Physical Retail	616.9	477.1	355.7	-25.5%	Total Physical Albums*	380.4	315.3	268.1	-14.9%
Physical Rental	31.1	23.4	16.9	-27.6%	Digital Albums	73.4	53.2	43.5	-18.3%
Total Physical Video	648.0	500.5	372.6	-25.6%	Total Albums	453.8	368.5	311.6	-15.4%
Digital Retail (EST)	254.1	268.9	307.9	14.5%	Vinyl Singles	2.6	2.6	3.1	21.8%
Digital Rental (VOD)	144.2	126.8	157.9	24.5%	CD & Other Physical Singles	0.3	0.3	0.4	20.1%
SVoD	1325.4	1,714.3	2,440.8	42.4%	Total Physical Singles	2.8	2.9	3.5	21.6%
Total Digital Video	1,723.7	2,110.0	2,906.5	37.8%	Digital Singles**	49.2	36.5	28.7	-21.3%
Total Video	2,371.7	2,610.5	3,279.1	25.6%	Total Singles	52.0	39.4	32.2	-18.2%
					Subscription Streaming ***	812.0	1,045.8	1,208.2	15.5%
					Total Music	1,317.8	1,453.7	1,552.0	6.8%

Джерело: Entertainment Retailers Association (ERA) Yearbook, 2020

Подібні зміни мають ключове значення при визначенні зборів з техніки у рамках забезпечення авторських прав при приватному копіюванні з огляду на наступні аспекти. По перше, сучасні стрімінгові сервіси по суті виконують функцію продавця авторського контенту, тобто неможливим є прослуховування без оплати в той чи інший спосіб (прослуховування на безкоштовних планах спряжене з постійним обов'язковим прослуховування чи переглядом реклами, що є еквівалентом оплати). По друге, навіть якщо тарифні плани дозволяють зберігати фізичні копії, однак вони є захищеними цифровими механізмами від подальшого копіювання та й навіть прослуховування у разі закінчення терміну користування контентом в рамках підписки. Додатковим аргументом є звуження продажів фізичних носіїв, що означає нижчу дохідність бізнесу, оскільки найчастіше постійні витрати залишаються високими. З іншої сторони, збільшення популярності онлайн-підписки значною мірою вирішує проблему незаконного отримання та копіювання контенту («піратство»), створюючи відносно недорогу та зручну пропозицію щодо прослуховування та перегляду, а отже, відшкодовує втрачений дохід авторів від інтернет-піратів.

Стрімінгові сервіси почали процвітати близько десяти років тому, і з тих пір створили серйозні зрушення у питанні розповсюдження контенту в мережі інтернет, особливо в музичній індустрії. Цей зсув почав приносити користь та переваги всій індустрії по розповсюдженню контенту, включаючи авторів, споживачів та нових дистриб'юторів. Стрімінгові сервіси дозволили музичному бізнесу повернутися до процвітання — і досягти рекордних доходів у 2018 році – понад 30 млрд. доларів США. У 2019 році стрімінгові сервіси, такі як Spotify, Apple Music та Pandora, приносили 79% усіх доходів музичної

індустрії США (тоді як у 2009 році лише 5% цих доходів). Стрімінгові сервіси не тільки вигідні продюсерам, але й авторам, і виконавцям.

Завдяки підключенню до мережі інтернет споживачам просто потрібно зробити передплату, і вони зможуть насолоджуватися контентом без додаткових вимог щодо обсягу пам'яті на своїх пристроях. Таке розширення можливостей надало споживачами більшу гнучкість у виборі часу, місця та способу, яким вони насолоджуються контентом. А стрімінгові сервіси позбавили користувачів потреби копіювати та підтримувати численні, а іноді і величезні файли на кожному зі своїх пристроїв.

Так, на особливій ролі стрімінгових сервісів наполягає Алан Строуель⁸. Незважаючи на те, що ексклюзивні права в рамках авторського права є досить гнучкими для адаптації до нової моделі розповсюдження контенту, деякі правила щодо авторських прав, такі як збір за приватне копіювання, не відповідають моделі стрімінгових сервісів. Збори за приватне копіювання не мають застосовуватися, коли твори, захищені авторським правом, доступні через стрімінгові сервіси. Переговорів між провайдерами стрімінгових сервісів та власниками авторського права достатньо для досягнення цілі захисту авторського права, зокрема, щоб адекватно компенсувати використання вмісту, захищеного авторським правом.

2.2. Уподобання та способи отримання контенту українцями

У цьому розділі ми досліджуємо попит на піратський контент, який користувачі шукають в мережі Інтернет. Для цього ми будемо використовувати відкриті дані сервісу Google Trends, який збирає статистику запитів користувачів в пошуковій системі Google. Важливо відзначити, що сервіс Google Trends не надає дані по абсолютній кількості запитів, а надає тільки відносні значення, проте відносні значення різних типів запитів також містять важливу інформацію, як буде показано нижче.

Ми проаналізували кілька стандартних запитів українською і російською мовами **на території України** за період з початку 2004 року (рис. 6). Запити стосуються безкоштовного перегляду і скачування фільмів. З того, що ми отримали, можна зробити кілька важливих висновків.

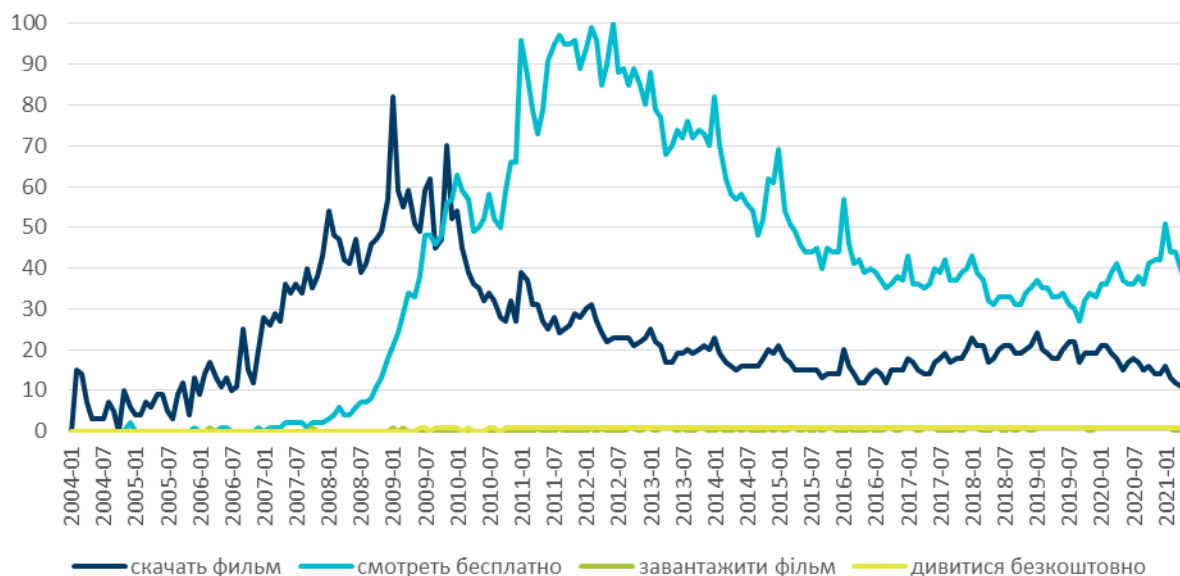
Перший висновок полягає в тому, що пошук російськомовного піратського відео-контенту сильно домінує над пошуком аналогічного контенту українською мовою. Очевидно, це

⁸ Strowel, A. (2021). Private Copying Levies Do Not Apply in the Case of Streaming. DigitalEurope.org.

пов'язано в першу чергу зі стороною пропозиції: нелегального контенту російською мовою значно більше, ніж контенту українською через те, що піратські сайти орієнтуються на максимальну кількість переглядів і відповідно на користувачів зі всієї території колишнього СРСР.

Другий висновок – це істотне зрушення в форматі доступу до нелегального контенту, який можна побачити, порівнявши запити «скачать фільм» і «смотреть бесплатно». З початку 2008 року починається швидкий перехід до формату онлайн-переглядів. Уже з 2010 року попит на цей формат сильно випереджає попит на скачування. До речі, якщо ми порівняємо динаміку таких запитів українською мовою, то картина виявиться такою ж: люди в основному переглядають контент без запису його на пристрої (рис. 7).

Рис. 6. Динаміка запитів користувачів стосовно відео-контенту в пошуковій системі Google на території України (укр. і рос. мовами).

Джерело: Google Trends.

Примітка (стосується всіх графіків із джерелом Google Trends): сервіс Google Trends надає тільки **відносні** значення. Алгоритм визначає на графіку точку, коли протягом обраного періоду запит був найбільш популярний, і приймає це значення за 100. Всі інші точки визначаються у відсотковому відношенні до максимуму. Сервіс бере до уваги всі запити користувачів, які містять задану комбінацію слів.

Рис. 7. Динаміка запитів користувачів стосовно відео-контенту в пошуковій системі Google на території України (укр. мовою).

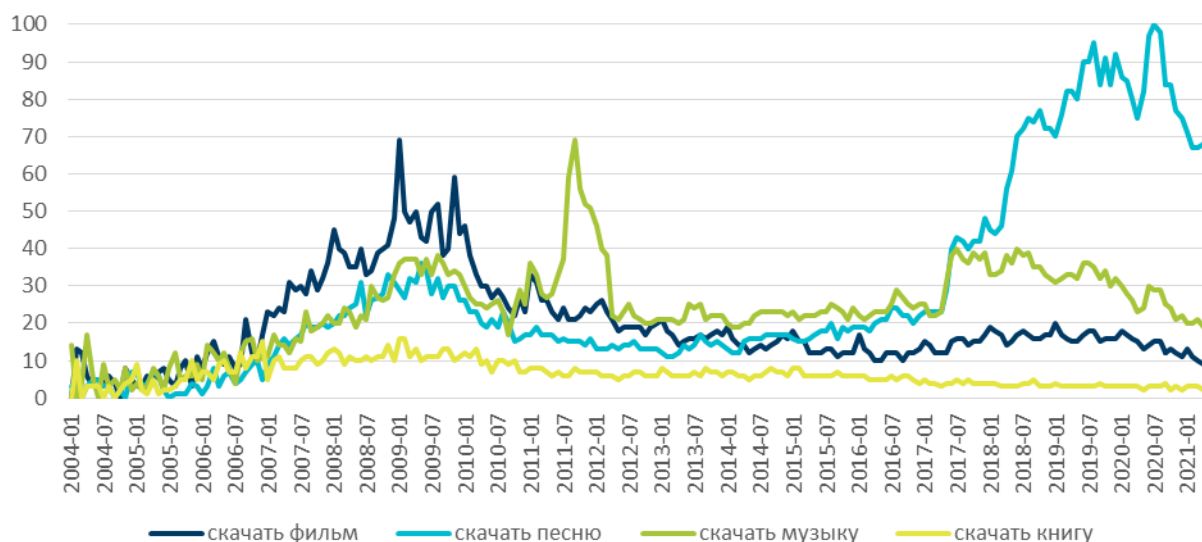

Джерело: Google Trends.

Третій висновок можна зробити на основі того факту, що динаміка запитів на безкоштовний перегляд в цілому є спадною, тобто сьогодні таких запитів значно менше, ніж, наприклад, в 2012 році, коли мав місце їх пік. Це пов'язано з розвитком онлайн-кінотеатрів і сервісів, які пропонують відео-контент до перегляду на законних підставах і за доступними цінами. В Україні в якості прикладів можна навести Megogo, OLL.TV, Divan.tv, а також власні сервіси мобільних операторів, напр., Vodafone TV. Також значна частина контенту поширюється сервісом YouTube легально і безкоштовно, з урахуванням перегляду користувачами реклами, яка і є свого роду оплатою і від якої правовласники отримують частку, якщо заявляють про свої права.

Тепер порівняємо попит на скачування контенту різних типів: відео-, аудіо- (музики) і книг — **на території України**. На рис. 8 показані відповідні запити (російською мовою внаслідок того, що ми спостерігали вище). Можна побачити, що попит на музичний контент приблизно до 2017 року був порівняний із попитом на відеоконтент, проте в останні кілька років перевищує його. Попит на скачування книг стабільно нижче. У 2017-2021 рр. серед пошукових запитів на скачування на аудіо-контент доводилося в середньому 84%, на відео-контент — 13%, і на книги — 3%.

Рис. 8. Динаміка запитів користувачів стосовно різних видів контенту в пошуковій системі Google на території України.

Джерело: Google Trends.

2.3. Результати опитування щодо способів отримання аудіо, відеоконтенту та звичок щодо копіювання паперової продукції

Дослідження звичок та уподобань українців щодо користування аудіо, відео та паперового копіювання було проведено за допомогою соціологічного опитування компанії Gradus. Вибірка відображає структуру населення міст з кількістю мешканців більше 50 тисяч у віці 18-60 років за статтю, віком, розміром населеного пункту та регіоном. Метод збору інформації: опитування, самостійне заповнення на смартфонах серед учасників онлайн-панелі Gradus. Цільова група дослідження: чоловіки та жінки віком від 18 до 60 років, що мешкають в містах з населенням 50 тис. жителів та більше.

У підсумку, українці виявилися доволі активними споживачами аудіо та відео, найчастіше витрачаючи до 2.0 годин на день на прослуховування (медіанне значення по виборці). Хоча 12.6% опитуваних (переважно віком від 18 до 24) вказали, що прослуховують музику більш за 12 годин щоденно, однак це виглядає перебільшенням, і очевидно, що це переважно прослуховування в фоновому режимі, наприклад, радіо або стрімінг з YouTube та інших сервісів (обидві опції є легальними з точки зору авторського права). Аналогічною є ситуація

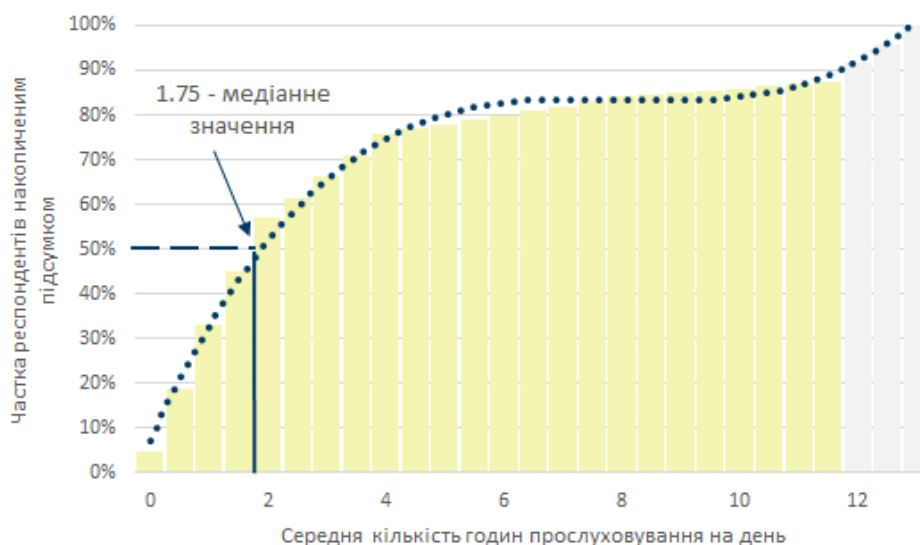
для відео: українці дивляться до 2.0-2.5 годин на день, що до речі, співпадає з тривалістю середнього сучасного фільму.

Ці значення є близьким до світових даних. Так, у звіті 2019 року компанія Нетфлікс вказала, що в середньому користувачі проглядали відео протягом приблизно двох годин, хоча з настанням пандемії це значення збільшилося аж до 3.2 годин на день. За даними Міжнародної організації фонографічних виробників⁹, у 2019 прослуховування музики становило 2.6 годин на день у середньому. Однак 54% опитуваних зазначили, що вони дуже люблять музику, тому очевидно, що нижче значення для України відображає смаки посереднього в активності слухача.

Частка контенту (аудіо та відео), придбаного легально як через купівлю фізичних носіїв так і шляхом завантаження, становить близько 27%. Це уточнює значення частки осіб, які відповіли, що користуються лише легальним контентом у опитуванні GFK, проведеному в 2019 році (13%). Стрімінгові сервіси займають 24% та 29% аудіо- та відеоконтенту споживачів. Відповідно, безоплатне (піратство) завантаження або отримання через фізичні носії становить 42% та 35% для аудіо та відео.

Українці копіюють приблизно 100 сторінок на рік (серед тих, хто взагалі копіює), найбільшу частку займає навчальна література — майже 43% всіх копій.

Рис. 9. Прослуховування музики за результатами опитування

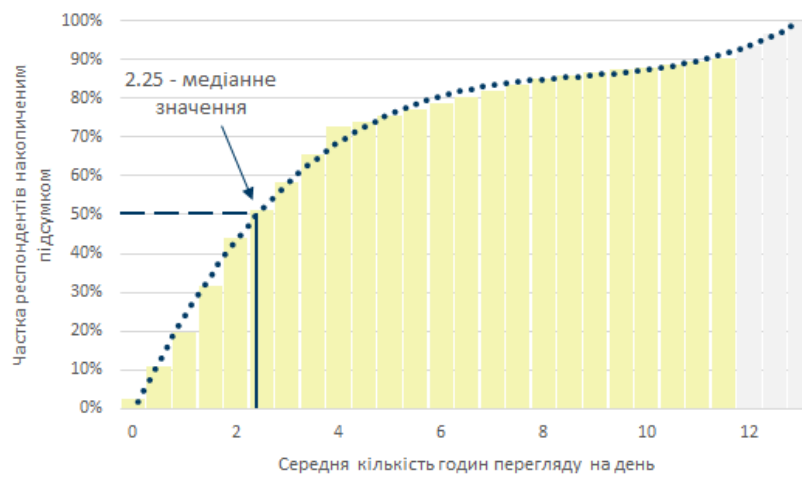
* Сірим позначені статистичні викиди

⁹ <https://www.ifpi.org/downloads/Music-Listening-2019.pdf>

Рис. 10. Типовий розподіл музичного контенту в особистій бібліотеці, за типом носія

Рис. 11. Перегляд відеоконтенту за результатами опитування

* Сірим позначені статистичні викиди

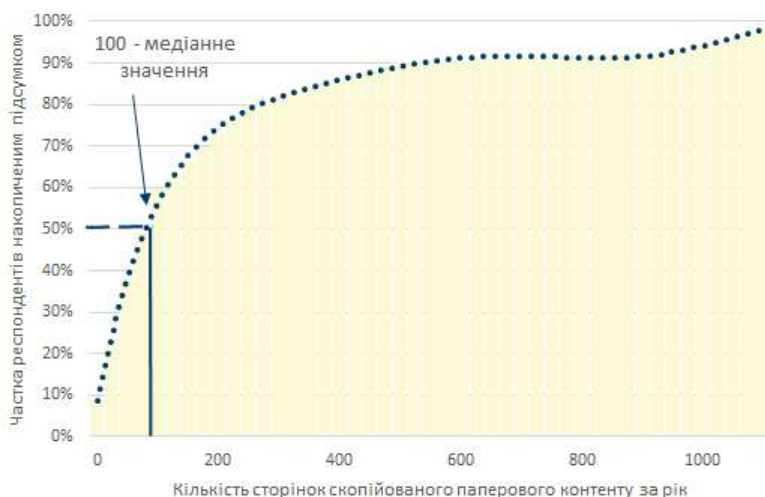
Рис. 12. Типовий розподіл відеоконтенту в особистій бібліотеці, за типом носія

Рис. 13. Копіювання паперового контенту

Рис. 14. Кількість сторінок скопійованого паперового контенту за рік серед тих, хто копіює паперовий контент

Слід окремо відзначити, що опитування показує негативне відношення до збору з техніки. Так, на питання “Чи вважаєте Ви справедливим законодавче зобов’язання сплачувати з усіх смартфонів, ввезених в Україну, збір за кожне ЙМОВІРНЕ копіювання авторського твору (пісні, фільму, книги), придбаного споживачем легально?” негативно відповіли 52.7% опитуваних. Не зміг визначитися з цим питанням кожен третій (33.3%), а ствердно відповіли лише 14%. Інформація про існування збору була невідомою для 64.7% та лише 16.4% знали про його існування. Українці переважно не готові сплачувати більші збори - 48.5% відповіли негативно, 16.5% також не готові бо купують контент напряму або через користування стрімінговими сервісами. Майже 10% вказали, що готові сплачувати вищі збори, однак за наявності публічних звітів щодо розподілу зборів поміж авторами.

Опитування також включало запитання щодо того який спосіб винагороди авторів за ймовірне копіювання їх творів для особистого використання є справедливим. 26.9% опитуваних вважають коректним робити це через сплату автору напряму через придбання контенту на веб-ресурсі автора, QR код на альбомі, пожертвування тощо, додаткову оплату на стрімінгових сервісах обрали 10.3%. У той же час лише 5.2% вказали, що це може бути спеціальний збір тільки з носіїв інформації (тільки флешки, плеєри, офіційні компакт-диски, касети, вініл тощо), а 4.1% вказали на спеціальний збір з усієї техніки (смартфони, телевізори, диски, флешки тощо).

Розділ 3. Принципи розрахунку тарифів щодо приватного копіювання та репрографії

3.1. Огляд світових практик щодо тарифів

Розвинені країни переважно використовують фіксовані (євро, долари тощо) тарифи, країни з ринками, що розвиваються або ж незаможні країни пристають до процентних тарифів (певний відсоток від вартості товарів) з огляду на нестабільність валют, високу інфляцію тощо. Однозначного підходу до формування розміру тарифів немає, загальна методологія – визначення можливої вартості скопійованого контенту, що залежить від розміру носія та інтенсивності використання контенту. Останнє можна визначити лише шляхом опитувань.

Основні світові підходи щодо способів зборів при забезпеченні авторського права можна знайти у звітах Світової організації інтелектуальної власності, Міжнародної конфедерації спілнот авторів та композиторів, матеріалах Міжнародної федерації організацій захисту прав при репродукції.

Хоча однозначного формулювання принципів визначення зборів як і рекомендацій по оптимальному їх формату (% або фіксована величина) немає, дослідження досвіду країн вказує на важливість наступних факторів:

1. Обрана стратегія підтримки державами творчої сфери: окремі країни надають пряму фінансову підтримку (компенсацію) виконавцям, що знижує потребу у функціонуванні системи зборів (зокрема, до подібної підтримки можна віднести ЗУ 962-ІХ);
2. Позиція щодо розвитку ринку цифрових продуктів (приклад Канади, яка вважає великі збори перепорою для розвитку ринку цифрових продуктів);
3. Залежність від рівня економічного розвитку (вимірюваного розміром ВВП, рівнем доходів на душу населення).

Світові методики розрахунку тарифних ставок відрізняються вихідними параметрами. Такими параметрами є:

- основа для тарифікації (фактична кількість копій або потенційна кількість на основі ємності/потужності тощо);
- форма тарифу (відсоток від ціни або абсолютне значення).

В залежності від поєднання цих параметрів кожна країна встановлює тарифну сітку на приватне копіювання та репрографічне відтворення. Відповідно можна виділити два основні

типи систем: зі сторони споживача — на основі статистики використання пристроїв та зі сторони технічних можливостей пристроїв — ємність носія.

Табл. 2. Методики розрахунку тарифних сіток на приватне копіювання та репрографічне відтворення

	Фактичне використання пристроїв	Технічні можливості пристроїв
Сутність	Вимір фактичного використання пристрою у актах приватного копіювання та репрографії	Еквівалентність ємності носія його потенційному використанню при актах приватного копіювання та репрографії
Визначення	Опитування споживачів з включенням диференціації за типом контенту та видами пристроїв	Ємність носія та відповідна йому кількість авторського контенту з урахуванням ціни одиниці контенту
Складнощі	Потреба у регулярних дорогих способах збору даних задля забезпечення відповідності зборів актуальній ситуації	Можливі похибки та зависоке навантаження на окремі види пристроїв, що створює відхилення від оптимального стан ринку

Приклад встановлення тарифів: Франція

Тарифи встановлює спеціальна адміністративна комісія, що складається з 24 членів: 12 — представники організацій власників прав; 6 — виробники та імпортери; 6 — представники організацій споживачів. Президент має право голосу, представляє державні та загальні інтереси. Рішення обговорюються, потім голосуються та офіційно публікуються.

Орган, що виконує збори	Носії авторських прав, визначені Мінкультури
Збори	Збір на об'єм пам'яті, вбудований у пристрої
Отримувачі	Автори, виконавці, продюсери
Платники зборів	Імпортери та виробники визначених пристроїв.
Винятки	Експорт/професійне використання
Соціальні та культурні відрахування	25%

Приклад встановлення тарифів: Російська Федерація

Усі тарифи в Росії встановлюються урядом. Існує державний регламент, який визначає збір на рівні 1% за кожен пристрій (стільникові телефони, комп'ютери, накопичувачі, карти пам'яті тощо).

Орган, що виконує збори	Російський союз правовласників
Збори	Збір на обладнання; збір з медіа
Отримувачі	Музика: автори — 40%, виконавці — 30%, продюсери — 30% Аудіовізуальний твір: автори — 40%, актори — 30%, продюсери — 30%
Платники зборів	Імпортери та виробники
Винятки	Експорт/професійне використання
Соціальні та культурні відрахування	До 20%

Приклад встановлення тарифів: Канада

Правління з авторських прав Канади встановлює ставку збору після розгляду інформації від Канадського приватного копіювального колективу (КПКК) та інших сторін на слуханнях щодо тарифів. КПКК доручає Circum Network Inc. проводити опитування, які збирають інформацію про приватне копіювання музики в Канаді. Приклади числових значень тарифів: CD — R/RW — 0.29 канадських доларів.

Орган, що отримує збори	Канадський приватний копіювальний колектив (КПКК)
Збори	Збір з медіа-носіїв (CD)
Отримувачі	Виконавці, автори, публіцисти
Платники зборів	Імпортери та виробники визначених пристроїв (на етапі перших продажів у Канаді)

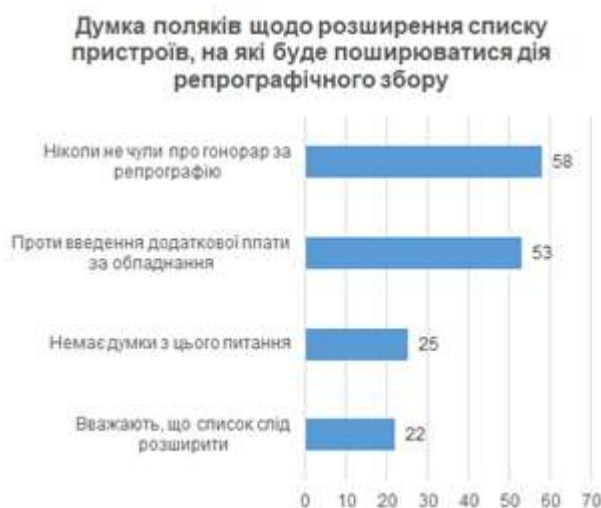
Винятки	<ul style="list-style-type: none"> • Експортери • Товари, що продаються асоціаціям, які представляють осіб з вадами функцій сприйняття • Компанії можуть зареєструватися в програмі «CPC Zero-Rating (нульова ставка)» шляхом укладення угод з КПКК
Соціальні та культурні відрахування	Відсутні

Репрографічний збір у Польщі

У травні 2021 року Міністерство культури Польщі запропонувало розширити список пристроїв, за які стягуватиметься збір. Можливі позитивні наслідки — потенційний прибуток у розмірі 3,57 млрд злотих протягом 10 років. Проте, експерти зазначають можливі негативні ефекти:

- зростання цін на техніку
- перехід до зарубіжних магазинів, де ціни нижчі
- зменшення обсягу продажів електроніки
- податкові втрати в результаті зниження продажів електроніки.

Рис. 15. Результати опитування поляків щодо репрографічного збору

Джерело: <https://www.statista.com/statistics/1239067/poland-reprographic-fee-knowledge/>

<https://www.statista.com/statistics/1239076/poland-attitudes-to-reprographic-fee/>

Табл. 3. Окремі країни, які застосовують відсоток від вартості носія чи пристрою у якості тарифу на приватне копіювання

Країна	CD (700MB)	DVD (4,7GB)	Зовн. жорсткий диск (1TB)	MP3 програвач (8GB)	Пік 500GB	ТВ-приставка (500GB)	Смартфон 16/32GB	Планшет 16GB/32GB	Електронна книга (8GB)	Флеш накопичувач (16GB)	Smartwatch (4GB)
Алжир	6.00%	6.00%	Фікс	Фікс		Фікс	Фікс	Фікс		Фікс	
Болгарія	1.25%	1.25%	1.10%	1.40%						1.10%	
Кабо-Верде			10.0%	10.0%		10.0%	10.0%	10.0%			
Чехія	Фікс	Фікс	Фікс		1.80%	1.75%	Фікс	Фікс	3.00%		Фікс
Греція		6.00%	6.00%	6.00%	2.00%	6.00%	2.00%	2.00%		6.00%	6.00%
Японія	3.00%										
Латвія	6.00%	6.00%			Фікс					4.00%	
Литва	6.00%	6.00%	Фікс	Фікс	Фікс	Фікс	Фікс	Фікс		Фікс	Фікс
Малаві	10.0%	10.0%	5.00%	10.0%	5.00%	5.00%	5.00%			10.0%	
Молдова	3.00%	3.00%	3.00%	3.00%	3.00%	3.00%	3.00%	3.00%	3.00%	3.00%	3.00%
Парагвай	0.50%	0.50%	0.50%	0.50%	0.50%	0.50%	0.50%	0.50%			
Польща	1.72%	2.53%	1.00%	1.41%	1.00%	0.51%					
Росія	1.00%	1.00%	1.00%	1.00%	1.00%	1.00%	1.00%	1.00%	1.00%	1.00%	1.00%
Сербія	3.00%	3.00%		1.00%						1.00%	
Словаччина	6.00%	6.00%	6.00%	3.00%	0.85%	3.00%	0.70%	0.60%		6.00%	
Україна	0.75%	0.75%	0.75%	1.00%	0.30%	1.50%	0.15%	0.15%			
Медіана	3.00%	3.00%	2.05%	1.41%	1.00%	2.38%	1.50%	1.00%	3.00%	3.50%	3.00%

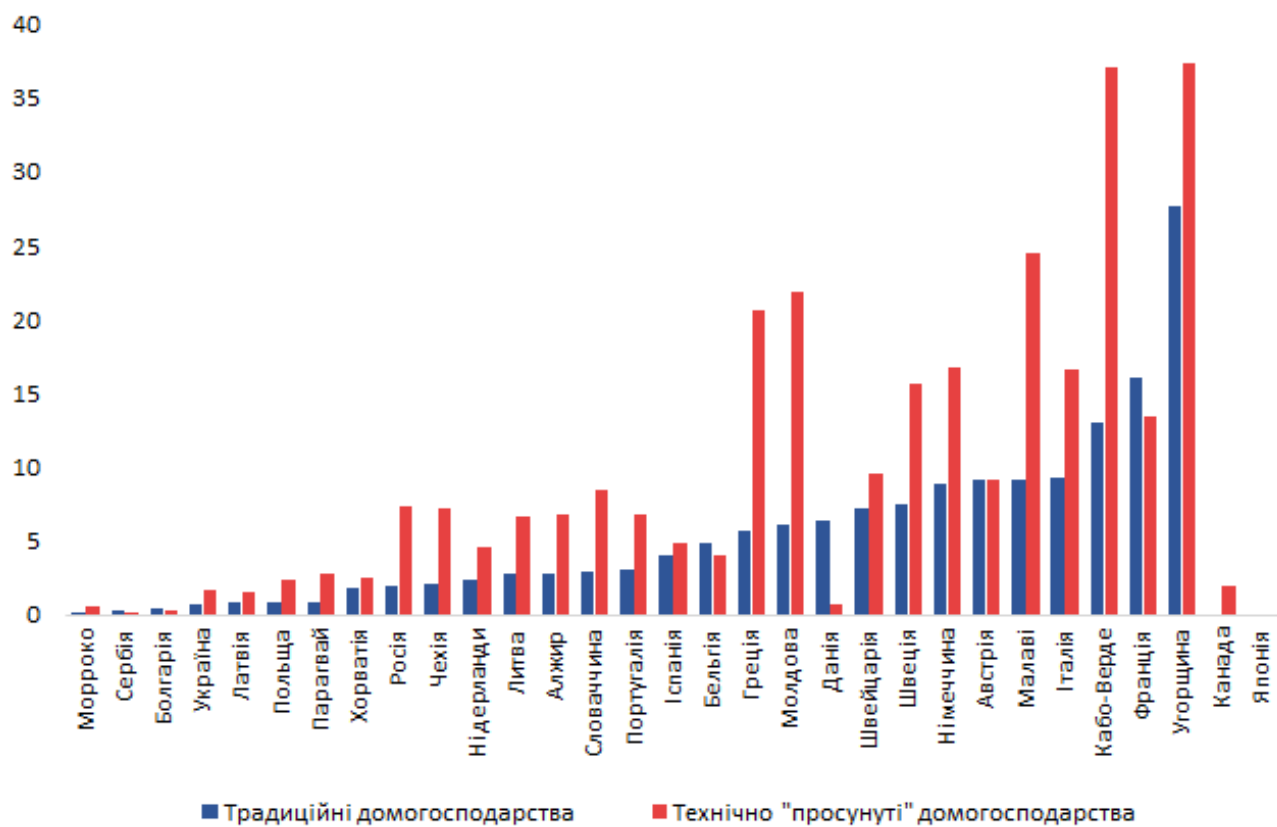
Табл. 4. Окремі країни, які застосовують фіксований тариф (у євро) на стандартизовані типи носіїв та пристроїв

Далі, на рисунку 16, відображено суми, які при купівлі побутової техніки на роздрібному ринку сплачують окремі гіпотетичні домогосподарства у фонди, акумульовані через систему зборів за приватне копіювання та репрографічне відтворення. Такі оцінки виконані BIEM, CISAC та Stichting de Thuiskopie на основі фіксованих тарифів чи відсоткових часток, вказаних у попередніх двох таблицях, а також на основі певної однакової для всіх країн вартості побутової техніки. Однак за нашими оцінками, для України показники дещо завищені. Враховуючи статистику ДССУ щодо річних обсягів витрат середньостатистичного домогосподарства та ваги ноутбуків, планшетів і USB флеш-накопичувачів у індексі споживчих цін, домогосподарства України витрачають на відповідну побутову техніку щонайменше на 20% менше, ніж припускається у звіті BIEM, CISAC

Країна	CD (700MB)	DVD (4.7GB)	Зовн. жорсткий диск (1TB)	MP3 програвач (8GB)	ПК 500GB	ПК 1TB	Присадка (500GB)	Смартфон 16GB	Смартфон 32GB	Планшет 16GB	Планшет 32GB	Електронна книга (8GB)	флеш накопичувач (16GB)	Smartwatch (4GB)	Хмара (cloud storage)
Алжир	%	%	3.59	1.27			6.74	2.25	3.74	2.25	3.74		2.25		
Австрія	0.23	0.36	4.5	6	5	5	22.5	2.5	2.5	3.75	3.75		0.5	1	
Бельгія	0.12	0.4	6.75	2.5			1.3	2.5	3	2.5	3		0.5		
Канада	0.2														
Хорватія	0.01	0.02	0.4	1.89	0.81	0.81	5.4	1.35	1.35	1.35	1.35		0.4		
Чехія	0.01	0.02	3.41		%	%	%	0.93	1.87	0.5	1	%		0.12	
Данія	0.34	0.54											0.76		
Франція	0.35	0.9	6	12			25.5	8	10	8	10		1.5	Yes	
Німеччина	0.01	0.03	4.44	5	13.2	13.2	34	6.25	6.25	8.75	8.75		1.56	1.2	
Угорщина	0.27	0.41	18.8	34.1			43.6	18.2	20.8	27.1	31		10.9		
Італія	0.1	0.2	10	6.44	5.2	5.2	32.2	4.8	5.2	4.8	5.2		1.6	1.93	
Латвія		%			2.85	2.85							%		
Литва		%	2.31	1.44	5.79	5.79	7.24	2.89	4.34	2.89	4.34		0.29	1.01	
Марокко	0	0	0.36	0.14			0.57	0.23	0.46	0.23	0.46		0.07		
Нідерланди			0.6	1.2	2.6	2.6	3.8	4.7	4.7	2.6	2.6	0.8	0.6	1.2	
Португалія	0.05	0.1	7.5	1.6	2	4	8	1.92	3.84	1.92	3.84	0.13	0.26		
Іспанія	0.08	0.21	6.45	3.15	5.45	5.45		1.1	1.1	3.15	3.15	3.15	0.24		
Швеція	0.06	0.25	7.56	0.76	7.56	7.56	30.2	4.53	9.07	1.51	3.02		1.51		
Швейцарія	0.04	0.28		3.91			42.7	0.88	1.52	1.82	2.91			Yes	
Медіана	0.08	0.23	4.5	2.5	5.1	5.1	15.3	2.5	3.79	2.55	3.45	0.8	0.6	1.11	

та Stichting de ThuisKopie. А отже й відображені на графіку суми для України також завищені щонайменше на 20%.

Рис. 16. Суми (у євро), сплачені за рік окремими гіпотетичними домогосподарствами (особами) у фонди, акумульовані через систему зборів за приватне копіювання та репрографічне відтворення, при купівлі побутової техніки на роздрібному ринку

Джерело: Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO).

3.2. Методологія визначення розміру ставки зборів

Наш підхід у цілому відповідає ідеї визначення вартості скопійованого контенту на пристрої, але розширює методологію через врахування рівня доходів населення, звичок українських споживачів (рівня піратства та користування стрімінговими сервісами) та враховує останні доступні дані щодо світових та вітчизняних бенчмарків вартості аудіо, відео, паперового копіювання та дані проведеного в Україні опитування щодо характеру користування авторським контентом.

Уявімо ситуацію, за якої контент одного споживача на його смартфоні складається з міксу однорідного (однакової тривалості та вартості) аудіо, вартість одиниці якого становить s . З цього числа, M аудіодоріжок було отримано через дію, яку ми класифікуємо як «приватне копіювання» (відповідає визначенню у законі). Практика інших країн полягає у визнанні нижчої вартості копії, тому приймемо дисконтну ставку рівну $d=0.85$ (Франція). Тоді справедливий збір має становити

$$Z = d \cdot s \cdot M$$

На практиці, кількість пісень змінюється щодня, тому споживач не може достовірно відповісти як про загальний обсяг контенту, так і про кількість копій. Ми припускаємо, що єдиною достовірною відповіддю може бути співвідношення скопійованого контенту до сукупного контенту, що оцінене з усталених звичок протягом тривалого періоду часу: місяцю або й року. Наприклад, $k = 1/5$ — це частка збережених на пристрої копій від сукупного прослуховування. Окремим питанням залишається ймовірність прослуховування одного й того ж набору протягом тривалого часу, але можна прийняти, що співвідношення повторюється для унікального контенту.

Якщо ми не можемо оцінити точну пропорцію саме приватного копіювання, цілком можливо отримати її як залишкову величину, наприклад за вирахуванням частки стрімінгових сервісів, які зараз найчастіше дозволяють прослуховувати контент офлайн (за платної підписки). Наприклад, споживач надає відповідь про легально отриманий контент, який і є міксом згаданого вище контенту, тоді частка приватних копій (r) може бути приблизно оцінена як скоригована частка завантаженого контенту, тобто $r = k \cdot (1 - e)$, де e — частка користування стрімінгом.

Численні світові регулярні опитування щодо музичних уподобань або ж тривалість прослуховування стрімінгових сервісів (дані стосуються тривалості усередненого щоденного або тижневого прослуховування) можуть надати достовірну оцінку щодо сукупної кількості прослуханих годин V . Відповідно, $M = r \cdot V$. Тоді збір має становити

$$Z = d \cdot s \cdot [r \cdot V]$$

Відсоткова частка збору, тобто частка у вартості пристрою (z) має бути рівною:

$$z = \{d \cdot s \cdot [r \cdot V] / p\} \cdot 100\% \quad (F1)$$

де p — вартість пристрою (однак має зберігатися ідея, що збір має відноситися лише до відповідної функції пристрою, тобто прив'язка до носія та аудіовідтворення).

Підсумок наведених вище міркувань з урахуванням також сірого імпорту (поправка g) та різниці у рівні доходів (y) представлено наступною формулою:

$$z = \{(1/y) \cdot d \cdot s \cdot [k \cdot (1-e) \cdot V] / (p \cdot g)\} \cdot 100\% \quad (F2)$$

Табл. 5. Параметри розрахунків

Позначення	Сутність	Дані
p	середня вартість пристрою	вартість імпорту та вироблених пристроїв
V	обсяг контенту на пристроях	міжнародні дослідження та статистика
s	вартість одиниці контенту	ціна стрімінгових сервісів, ціна CD тощо
$k < 1$	частка скопійованого контенту	опитування споживачів
$e < 1$	частка стрімінгових сервісів	опитування споживачів
$g > 1$	коефіцієнт сірого імпорту	опитування учасників ринку техніки
d	дисконт на вартість копії	0.85
y	різниця у рівні доходів	розраховано на основі ВВП по ПКС

Найбільшу складність оцінки вказаних вище змінних являє визначення частки приватного копіювання. Основний спосіб визначення — опитування споживачів та використання інших даних щодо цін та масштабів використання творів. У разі якщо опитувана особа може чітко класифікувати частку приватного копіювання, тоді заміна $r = k \cdot (1-e)$ не потрібна, й формула F2 перетворюється до наступного виду:

$$z = \{(1/y) \cdot d \cdot s \cdot [r \cdot V] / (p \cdot g)\} \cdot 100\% \quad (F3)$$

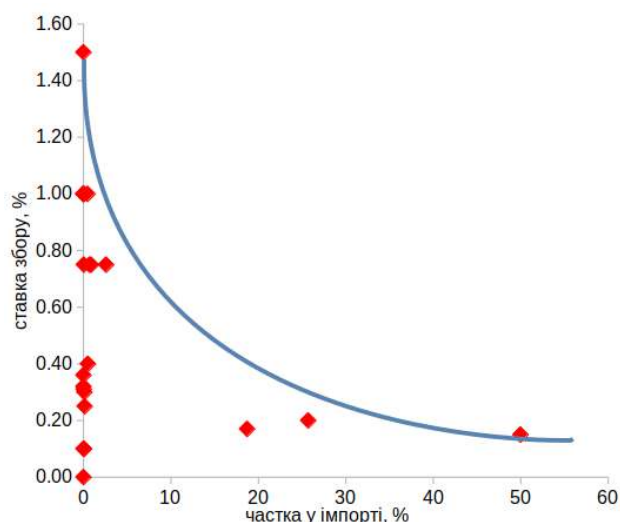
Розділ 4. Розрахунки рівня зборів для України

4.1. Особливості ринку ПК та репрографії та звички до споживання аудіо, відеоконтенту та паперового копіювання

Поточна система зборів відповідає практиці країн, що розвиваються. З іншої сторони, оскільки цінніші товари обкладаються меншими зборами (мають меншу відсоткову ставку збору), це тісніше відповідає духу фіксованих зборів.

Дані (рис. 17) вказують, що встановлена система зборів в Україні є достатньо коректною, оскільки для цінніших товарів сума збору залишається відносно справедливою порівняно з маловартісними товарами при виконанні обох з них однієї й тієї ж функції — зберігання та відтворення авторського контенту.

Рис. 17. Емпірична залежність між часткою товару у імпорті та ставками зборів на них

Джерело даних: ЄБА

Попередній розрахунок показує, що умовний збиток для правовласників залежить насамперед від інтенсивності використання контенту, а не вартості пристрою. Цей аргумент є основним при виборі фіксованого тарифу, до чого насправді і є близькою вже існуюча система зборів та ставки

Відсоткова форма є своєрідним податком на багатство, оскільки пристрої з такою ж інтенсивністю, але більшою вартістю, створюють більший обсяг відрахувань, що не відповідає принципу збору.

Фіксований тариф однак повинен бути щорічно проіндексованим на рівень інфляції та зростання рівня доходів.

4.2. Способи врахування особливостей: сирій імпорт, рівень доходів

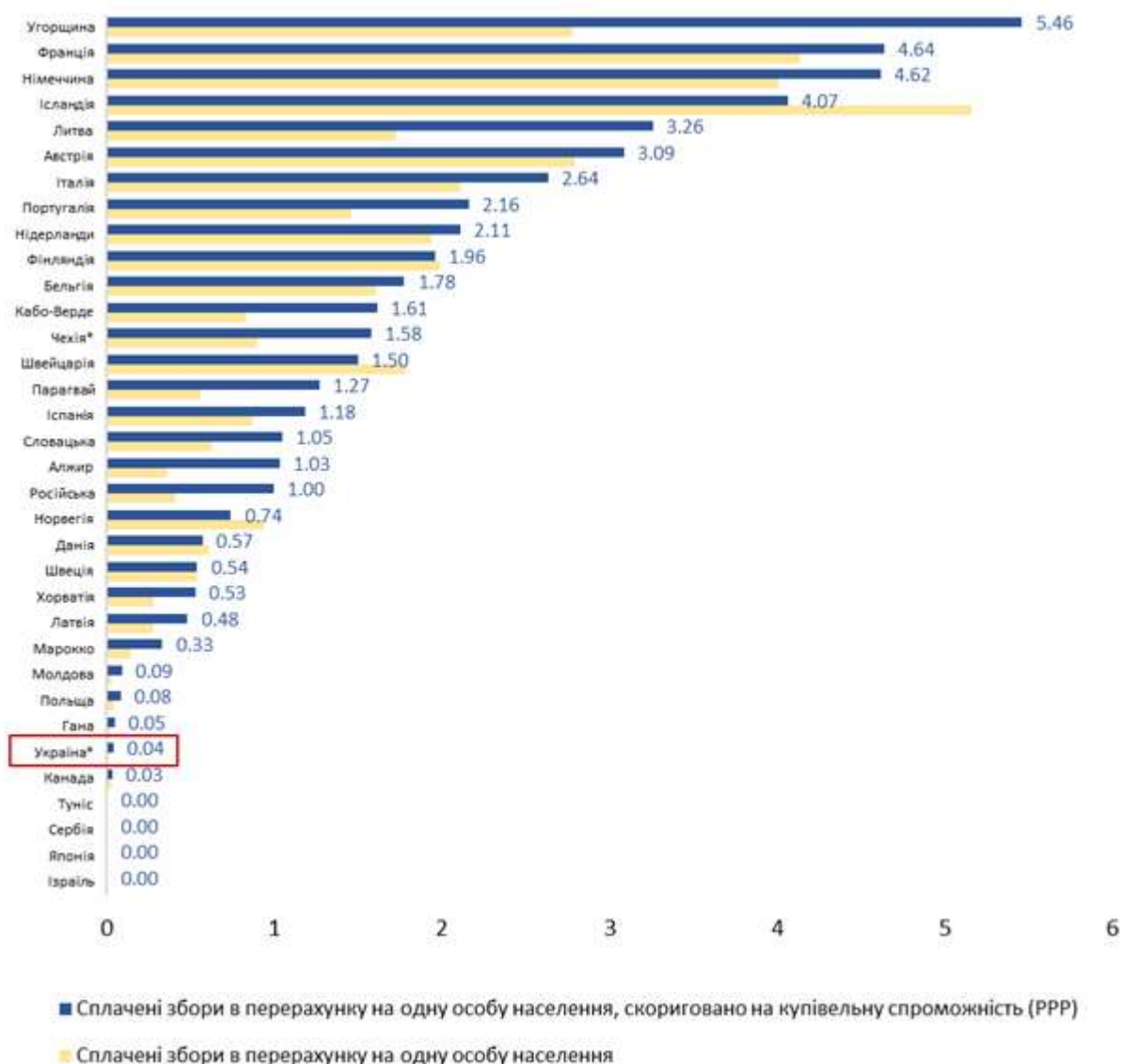
Україна дещо відстає від інших країн за рівнем зібраних коштів за рахунок зборів за ПК, дещо кращою виглядає ситуація з корекцією на рівень доходів, але значною проблемою також є адміністрування зборів, що викривлює ситуацію, створюючи уявлення про занадто низькі ставки. Значною проблемою є вагома частка сірого імпорту, що також дає можливість уникнення від сплати зборів зі значної частини пристроїв, що ввозяться на територію України.

Основні особливості, що мають бути враховані при перегляді ставок зборів:

- Розвиток технологій та зміщення у способі доступу до авторського контенту;
- Низький рівень доходів споживачів та співмірність рівня доходів авторів;
- Природна несправедливість колективної відповідальності;
- Державна підтримка культури та креативних галузей;
- Все ще непрозорі схеми перерозподілу зборів.

Україна за обсягами сплачених зборів, як номінально, так і скориговано на купівельну спроможність населення, займає одне з останніх місць у світі (рис. 18). В Україні сплачені збори в перерахунку на одну особу населення становлять 0.01 євро. Найбільші платежі (також у перерахунку на одну особу населення) в Ісландії, Франції та Німеччині: 5.2 євро, 4.1 євро та 4.0 євро відповідно. Але якщо скоригувати на купівельну спроможність, то найбільше платять в Угорщині (5.5 євро). З урахуванням ПКС, платежі в Україні є в 36 раз меншими, ніж у середньому серед країн, опитаних WIPO.

Рис. 18. Сума сплачених зборів за приватне копіювання та репрографічне відтворення у 2018 році в перерахунку на одну особу населення

* По Чехії вказана сума доходів OSA та Intergram; по Україні вказана сума доходів UMA (Український музичний альянс) та UARA (Всеукраїнське агентство авторських прав).

Джерело: Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO).

Поправка на сірий імпорт. Наявність неофіційного ринку імпорту чи виробництва товару, що підлягає накладенню збору, зумовлює відповідну відсутність звітування про його існування та відповідно й сплати як фіксованого так і відсоткового збору. Існування схем заниження вартості імпорту (представлення імпорту як товару з меншою цінністю або й взагалі як зовсім іншого товару), яке входить до визначення сірого імпорту, критично впливає на відсотковий збір, оскільки суттєво зменшує суму зборів. Це можна представити наступним виразом (буде використаний у подальших демонстраціях розрахунків):

$$S = \sum_{k=1} (p_k \cdot w_k) + \sum_{g=1} (p_g \cdot w_g)$$

де S — сума зборів всього, p_k та p_g — ціна «білого» та «сірого» пристрою, w_k та w_g — обсяги «білого» та «сірого» пристроїв. Як було вказано вище, можна для основного сценарію припустити, що імпортери «сірої» техніки ввозять її у такому порядку, що дозволяє уникнути сплати зборів, у термінах формули вище, це означає $p_g=0$.

Однак, це означає, що можна вирахувати, наскільки великим є зміщення ставки за відомого обсягу зборів та продажів сірої й білої техніки. Наведемо нижче приклад.

В 2019 р. сума зборів у рамках приватного копіювання складала близько 10.9 млн грн, обсяг імпортованої білої техніки (у гривнях) становив 39950 млн грн, сірої — 9588 млн грн (за оцінками GFK; також вказується, що до 30% окремих видів техніки продається через схеми сірого імпорту), таким чином ефективна ставка з врахуванням сірої техніки є наступною:

$$10.9 / (39950 + 9588) * 100\% = 0.022\%.$$

У разі врахування лише білої техніки:

$$10.9 / (39950 + 0) * 100\% = 0.027\%.$$

Як додатковий підсумок розрахунку, основна проблема полягає не у розмірі, а в адмініструванні. Розрахунки із застосуванням встановлених законодавством ставок та обсягів імпорту відповідних категорій техніки показують, що збір у 2019 році мав би становити до 59.5 млн. грн., що у 5.4 рази перевищує фактичний обсяг зборів.

Щоб розрахувати коефіцієнт поправки на сірий імпорт g , вважаємо, що частка сірого імпорту у сукупному імпорті становить b , його ціна при ввезенні менша на m відсотків та збір з неї сплачується. Тоді коефіцієнт поправки на сірий імпорт дорівнює:

$$g = 1 / [(1-b) \cdot 1 + b \cdot (1-m/100\%)].$$

Наприклад, для частки сірого імпорту у 30% ($b=0.3$) та ціни імпорту, меншої на 30% ($m=30\%$):

$$g = 1 / [0.7 \cdot 1 + 0.3 \cdot (1-30/100)] = 1.1.$$

Якщо ж збір з сірого імпорту не сплачується, то в термінах наших передумов можна сказати, що це рівносильно $m = 100\%$ й поправці $g = 1/0.7 = 1.42$.

Врахування купівельної спроможності/рівня доходів

Повна корекція ставок збору на паритет купівельної спроможності не є повністю справедливою по відношенню до авторів, особливо з розвинених країн. З іншого боку, якщо

прийняти, що авторський контент всередині України це змішаний набір українських та зарубіжних творів, то корекція на доходи авторів, зокрема вітчизняних, цілком прийнятна, адже це зберігає принцип паритету доходів всередині країни.

Відповідно, якщо наразі різниця у ПКС становить близько 4-х разів, і споживаний контент розділяється у пропорції 1:1 (за опитуванням TNS MMI 2016 року), то коефіцієнт-поправка може становити від 2 до 4. Нашою пропозицією є на поточний момент прийняти 4 та рухатися до менших значень в часі по мірі зростання доходів.

На користь компромісу між ОКУ та платниками збору щодо врахування поправки на ПКС може свідчити й цінова політика Spotify: тарифний план преміум в Україні коштує близько 5 дол. США, в той час як в Німеччині — 10 дол. США, тобто має місце різниця у два рази, однак стрімінг розрахований на середній та вище середнього дохід.

Зазначимо, що корекція на рівень доходів в будь-якому разі має бути врахованою щонайменше з вказаних вище, а також гуманітарних причин, а саме дозволити доступ до сучасної культури й людям з низькими доходами, що водночас дозволяє досягти соціального оптимуму з точки зору споживачів. Як додатковий аргумент щодо доходів – за період 2016-2020 років частка українців, що вважають себе бідними, коливалася від 65.3 до 74% (за даними ДССУ).

4.3. Розрахунок тарифів для аудіопристроїв

Музика є досить популярним видом розваг для українців, відповідно, інтенсивність користування аудіо є доволі високою, що означає відповідну необхідність у компенсації збитку авторів порівняно з тими, що можуть надати існуючі тарифи. Врахування необхідних поправок для смартфона та середніх значень вартості музики, наприклад, створює орієнтовну оцінку розміру збору для нього у 0.15% у разі використання смартфона лише як цифрового аудіоплеєра. Утім достатнім (субоптимальним) рівнем збору є 0.11%, що дозволяє дотримуватися відшкодування втрат авторів та не перевантажувати споживачів.

Середня кількість годин прослуховування Spotify на місяць становить 25 годин, вартість підписки 135 грн. або ж 1 година прослуховування 5 грн. 40 коп. За вирахуванням валової маржі (близько 25% у 2020 році), округлено це 4 грн. Для Youtube Music вартість за такої ж кількості годин становить 3 грн. 20 коп. та з вирахуванням валової маржі для Google (точні дані поки що недоступні) у 20%, це становить 2 грн. 60 коп.

Прийmemo за тривалість активного прослуховування аудіо на місяць 25 годин (наведене вище значення середнього користувача в Spotify). Сукупне значення прослуховування на рік становить 300 годин на рік. Вважаємо, що дані опитування, наведені вище, включають

в себе фонове прослуховування (радіо або значну кількість повторів), тому вони мають виступати вищим значенням можливого діапазону. А згідно з даними опитування Gradus (наведеного у попередньому розділі), частка музики, записаної та відтвореної на пристрої становить 35.5%, тому вказані 300 годин мають бути скориговані саме на дану частку, що означає 106.5 годин на рік. Частка контенту, який відповідає вимогам визначення приватного копіювання (27%) приводить до можливого копіювання аудіо у розмірі 28.8 год на рік. Ймовірність того, що цей контент буде скопійований є меншою одиниці. Прийmemo ймовірність прослуховування саме скопійованого контенту (акту копіювання) у розмірі 42% (контенту, отриманого без оплати). У термінах наведеної вище загальної формули розрахунку добуток частки приватного копіювання та ймовірності того, що вказаний контент є копією саме і є часткою скопійованого контенту. Це означає, що пристрій був використаний для прослуховування 12.1 год. музичних творів, скопійованих з легальних джерел.

Оскільки наведені вище нормативні значення цін за годину включають значну частину витрат самих компаній та маржу, тому коректно буде використовувати лише ціну за стрім. Spotify платить 0.003-0.005 дол. США за стрім, відповідно, або ж 8-14 коп. При середній тривалості музичного треку в 4 хв. вартість години прослуховування становить 1.2-2.1 грн. Прийmemo середнє значення (1.65) як подальший бенчмарк нанесеного авторам збитку. Тоді $12.1 \text{ (год)} * 1.65 \text{ (грн.)} = 20.0 \text{ грн. на рік.}$

Для смартфона за середньої ціни у 4000 та середньої тривалості життя пристрою у 2 роки повна шкода відповідно може становити 40.0 грн. ($2 * 20.0 \text{ грн.}$), а процентний розмір збору має становити 1% — однак, як ми аргументували попередньо, необхідно використовувати поправки до даної величини. З поправкою на зниження цінності копії у 0.85, отримане значення зменшиться до 0.85%, з поправками на різницю у доходах (4 рази по ПКС) — до 0.21%, з поправкою на сирій імпорт (1.42) це значення становить 0.15% або 6.0 грн. У разі застосування нижчої вартості аудіо (1.2 грн), збір має дорівнювати 0.11%. Верхньою межею є відповідно 0.19%.

Для зовнішніх носіїв утім розрахунок має відрізнятись, оскільки вони зберігають контент (одноразовий запис або лише кілька (до 5) перезаписувань), а не є пристроєм для відтворення. Тому приймається, що зовнішній носій є прикладом разового копіювання, утім для пристроїв з флеш-пам'яттю або магнітних дисків значення можуть бути скориговані на тривалість їх життя (3 роки для жорсткого диску, 5 років для флеш). **Приклад:** максимальна тривалість стандартного CD 74 хвилини, або ж 1.23 години, що при вартості контенту у 1 грн 70 коп грн за годину, складає 2 грн 9 коп. Зважаючи на поправку зниження цінності копії (0.85) — 1 грн 77 коп, поправку у різниці в доходах це 44 коп та сирій імпорт — 31 коп (порівняємо зі сплатою збору у Швейцарії в 1 грн 20 коп). Також застосовуємо поправку на

частку легального контенту (0.27). Тоді збір має становити 8 коп. (при ціні диску в 6 грн. це 1.3%).

Зазначимо, що розмір збору може коливатися у залежності від вартості певного треку (альбому). Відповідно, перевищення понад середній тариф — до максимальної межі, можна представити як надмірні втрати споживачів. Максимальне значення перевищує середню вартість на 24%, отже, якщо поширити це значення однаково для усіх пристроїв та до потенційно необхідної суми сплати зборів у 59.5 млн. (див. розділ 4.2), то можливими втратами споживачів було би 13.7 млн. грн. щорічно.

4.4. Розрахунок тарифів для пристроїв зберігання та відтворення відео

Ще більшої популярності отримує відеоконтент, українці не відстають від світових тенденцій. Використання середніх світових бенчмарків вартості відео та необхідних для України поправок породжує оцінку для смартфона у розмірі 0.14%. Якщо керуватися межею досягнення компенсації авторам та мінімальним навантаженням на споживачів, достатньою оцінкою збору можна вважати 0.1%.

Звіт Нетфлікс за 2019 рік вказує, що на ліцензійний контент було витрачено \$14.7 млрд, доходи становили \$20 млрд, число користувачів становило 167.09 млн, а щоденно середній користувач витрачав 2 години на день на перегляд (у 2020 це значення збільшилося до 3.2). Тоді нормативна вартість години перегляду в 2020 році можна розрахувати наступним чином.

Кількість переглянутих годин всього

$$0.1671 \cdot 2 \cdot 365 = 122.0 \text{ млрд. год. на рік}$$

Вартість однієї години показу ліцензійного контенту в грн:

$$14.7 / 122 \cdot 25.85 \text{ (грн за дол)} = 3.11 \text{ грн.}$$

Зауважимо, що якщо обсяг ліцензійного контенту (у дол.) залишився приблизно таким самим в 2020 році (13.75 млрд. дол.), й оскільки число годин зросло до 3.2 та кількість користувачів до 207.6 млн, то вартість однієї години ліцензійного контенту таким чином є суттєво меншою за розраховану величину (за курсу гривні до долара 26.96) та становить:

$$13.75 / (0.2076 \cdot 3.2 \cdot 365) \cdot 26.96 = 1.52 \text{ грн.}$$

Тоді бенчмарк для розрахунків залишатиметься 2 години та середнє між 3.11 та 1.52 грн, або ж питомі витрати у розмірі 2 грн. 32 коп на годину стрімінгу.

Кількість переглянутих годин за рік відповідно становить 730. З них, частка обсягу власне записаного на пристрій контенту становить 11.5% (дані опитування). Тоді вартість переглянутого контенту становить 194.8 грн. Застосуємо частку легального контенту 0.27 та ймовірність копіювання в 0.35 (для відео), тоді повна вартість копіювання становить 18.4 грн. Застосовуючи дисконтний коефіцієнт у 0.85, отримуємо 15.6 грн, поправку на сірий імпорт та доходи, отримуємо 2.8 грн на рік у якості відшкодування. Для того ж смартфона з тривалістю життя в 2 роки, повне відшкодування має становити 5.6 грн. Це дещо менше ніж для аудіо та змінює ставку для смартфона до 0.14. Якщо використовувати ваги аудіо та відео на смартфоні як 0.5 та 0.5, відрахування має становити $(0.15 + 0.14)/2 = 0.15\%$ (округлення до наступної соті). Якщо ж використовувати нижню межу вартості аудіо та відео, то відрахування мають становити приблизно 0.1%. Верхня межа відповідно становитиме $(0.19\% + 0.19\%)/2 = 0.19\%$. Наглядно це відображає наступна схема.

Для носіїв, як вже вказувалося раніше, схема розрахунку дещо інша, оскільки у них лише один спосіб використання на відміні від мультимедійних пристроїв (особливо з комунікаційними функціями). Повторюється раніше використаний підхід, і тому співвідношення між вартістю відео та аудіо ($2.32/1.7=1.36$) можна використовувати як поправку для збору з носія вирахованого для аудіо. Скористаємося простим середнім, що означає рівні частки (0.5 та 0.5) прослуховування аудіо та відео, а відповідно нормативну шкоду у розмірі $(7+10)/2 = 9$ коп (округлена величина) за годину або ж наприклад 11 коп для CD.

4.5. Розрахунок тарифів для репрографії

Середня кількість паперових копій на рік становить 100 сторінок. Референсне значення вартості можна вивести як середньозважену величину для вказаної композиції копійованої літератури (вартість середньої книги для навчальної, художньої літератури тощо).

За інформацією Українського інституту книги, ціна на художні видання у 2018 році в середньому по ринку становила €3-4, на нон-фікшн видання — €4-5, дитячі видання мали надзвичайно широкий діапазон цін (від €0.5 до €25), проте середня ринкова ціна дорівнювала €2. Найпопулярніша категорія серед читачів – €4.5¹⁰. Приймемо обмінний курс грн за євро на рівні 31.5.

¹⁰ Звіт про стан видавництва в Україні, Український інститут книги, 2019.

Для художньої літератури за даними компанії Kindlepreneur кількість слів на сторінку художньої книги становить 280 (230 — для інших видів), а за словами кількість слів всього для книги може коливатися від 50000 до 110000¹¹, тобто приблизно від 180 до 400 сторінок. Відповідно до видання Guardian¹² кількість сторінок коливається від 320 до 400. Таким чином можна прийняти, що середня книга містить $(180+400)/2 = 290$ сторінок. Це означає, що вартість скопійованого контенту можна прийняти як $100/290*4.5*31.5 = 48.9$ грн. Частка копіювання контенту складає 0.57, також скористаємося меншою цінністю копії та поправкою на доходи, тобто $48.9*0.57*0.85*(1/1.42)*(1/4) = 4$ грн 17 коп. Отже, збір з покупця техніки для персонального використання має бути близьким до розрахованого значення. Результати розрахунків для приватного копіювання та репрографії наведено у таблиці 6. При розрахунках враховано подовжений строк життя носіїв на флеш-па м'яті (5 років) та жорсткого диску (3 роки).

Табл. 6. Запропоновані збори за приватне копіювання та репрографію

Найменування	Світові дані		Рекомендація, %
	% від вартості	фіксований, євро	
Носії (аудіо та відео)			
CD-R, RW	3.00%	0.08	1.3%
DVD-R, RW	3.00%	0.23	1.5%
Blu ray	6.50%	-	1.1%
USB накопичувачі	3.50%	0.60	1.3%
MiniDisc*	-	-	1.3%
Аудіокасета*	-	-	1.3%
Відеокасета**	-	-	1.5%
Пристрої (аудіо та відео)			
Цифровий (MP3, MP4) плеєр	1.41%	2.50	0.4%
ПК, ноутбук	1.00%	5.10	0.08%
Смартфон	1.50%	2.50-3.79	0.1%
Планшет	1.00%	2.55-3.45	0.1%
Аудіосистеми з функцією запису	-	-	0.30%

¹¹ <https://prowritingaid.com/art/1243/genre-book-length-.aspx>

¹² <https://www.theguardian.com/books/2015/dec/10/are-books-getting-longer-survey-marlon-james-hanya-yanagihara>

Телевізор, відеосистема із записом	-	-	0.23%
Телевізор із цифровим захистом від копіювання	-	-	0.0%
Електронна книга***	3.00%	0.8	0.67%
Репрографічне обладнання			
Копіювальні машини (ксерокс)	2.70%		0.5%
Багатофункціональні машини	2.45%		0.6%
Факс	1.50%		0.4%
Папір****	1.25%		0.1%

* прийнято еквівалентним до CD (аудіоконтент)

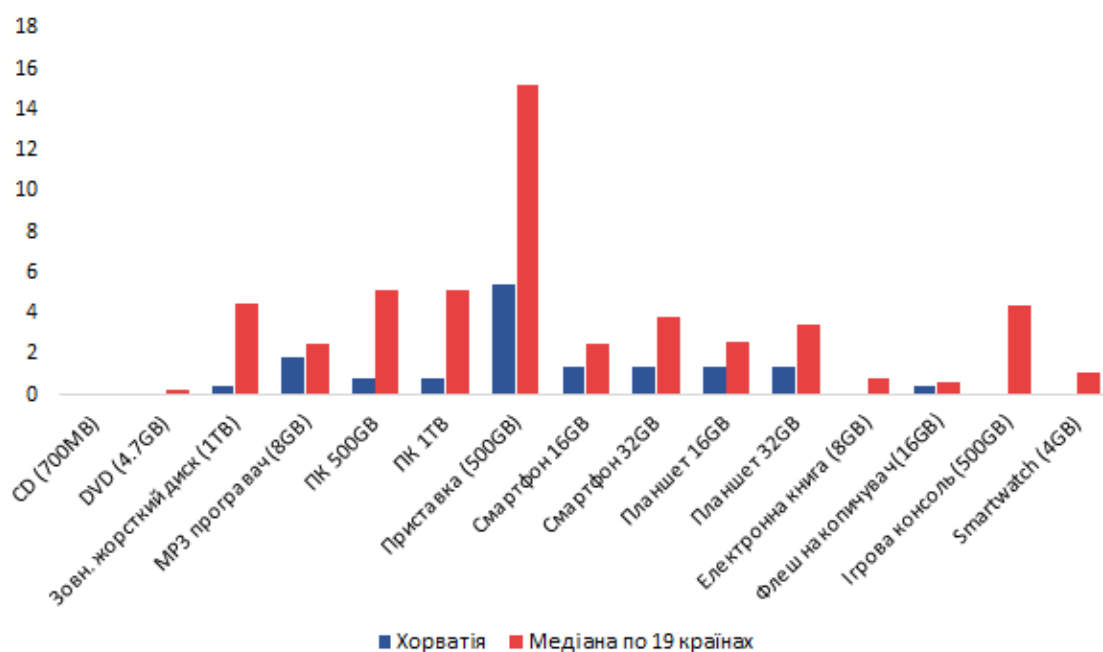
** прийнято еквівалентним до DVD (змішаний контент)

*** прийнято еквівалентним до USB накопичувача

**** округлено до найближчої десятої

Зазначимо, що отримані нами значення є досить близькими як за рівнем так і пропорцією між ними до Хорватії. Хорватія також досить сильно повторює світовий паттерн розміру тарифів, однак ставки у цілому є нижчими, й очевидно тут відіграє роль фактор доходу на душу населення та підтримка розвитку цифрових технологій. Але водночас Україна відстає від Хорватії за рівнем доходів, що має зумовлювати й нижчі початкові ставки.

Рис. 19. Фіксований тариф (у євро) на стандартизовані типи носіїв та пристроїв у Хорватії та медіана по країнах, які також застосовують фіксований тариф

Висновки та рекомендації

В роботі враховано основні особливості українського ринку техніки, що може використовуватися для приватного копіювання та репрографії. Серед таких особливостей — **сірий імпорт**, що значно впливає на збори та викривлює коректність ставки у відсотковому вираженні без його врахування (до 30% імпортованої техніки підлягає визначенню як «сірої»).

Має також бути врахованою **різниця у рівнях доходів** поміж країн при аргументації необхідності застосування середньосвітових ставок зборів з огляду принаймні на паритет доходів вітчизняних авторів та споживачів їх творів, а також надання можливості доступу до контенту для осіб з низькими доходами задля забезпечення їх людського розвитку (для України така поправка може становити до 4 разів).

Важливим є врахування частки **легально отриманого контенту**, оскільки згідно світова практика вказує, що **збори не мають використовуватися для боротьби з піратством**, оскільки створюють прецедент відповідальності для законослухняних споживачів за дії, яких вони не роблять.

Виключення з нарахування зборів має також здійснюватися для пристроїв з технічним захистом від копіювання (**DRM**), оскільки в такому випадку шкода, нанесена правовласникам буде відсутньою з огляду на практичну неможливість копіювання, відповідно затрати на адміністрування можуть перевищити нанесену шкоду.

За нашими спостереженнями, фіксовані ставки є коректнішим видом тарифів, оскільки не дискримінують пристрої з більшою вартістю, однак **для України** з високою інфляцією та перспективним зростанням доходів **відсоткова система є прийнятною**.

Важливим моментом у встановленні зборів має стати принцип досягнення рівня, за якого зберігається відшкодування збитку авторів та водночас підтримується оптимальне навантаження на споживачів. Таким рівнем у наших розрахунках є значення, вказані у таблиці запропонованих зборів. Додатковими аргументами на підтримку такої позиції є збереження конкурентоспроможності легальних імпортерів та небажання споживачів платити підвищені збори як і їх переваги щодо сплати авторам напряму або через стрімінгові сервіси.

Слід встановити регулярний перегляд ставок з попереднім дослідженням основних параметрів ринку (1 раз на 2 роки) та план переходу до фіксованих ставок. Це створить передбачуваний як для виробників та імпортерів техніки, так і для ОКУ, процес розвитку

ринку приватного копіювання та репрографії й дозволить враховувати важливі зміни в розвитку цифрового ринку, звичок споживачів та інших структурних економічних змін.

Зміщення у способі доступу до авторських творів — **стрімінгові сервіси** означають право на тимчасове користування, а не володіння та потім копіювання — також впливають на розрахунок. Важливо розуміти, що частка стрімінгових сервісів, що показує приклад Великобританії з часом лише буде збільшуватися, а отже, це може зменшити частку легального контенту скопійованого в рамках визначення ПК.

Інституційно система зборів ПК та репрографії представлена Урядом як основний елемент у процесі визначення розміру тарифів з врахуванням позицій як ОКУ, так і імпортерів й виробників техніки, є досить коректною концепцією для України, оскільки дозволить уникати фактору політичного тиску з однієї чи іншої сторони, пришвидшувати вирішення спірних питань та сприяти отриманню компенсації авторами. Важливою частиною функціонування системи компенсації авторам є прозорість роботи ОКУ, що може бути одним з ключових факторів довіри до потреби існування зборів у цілому.

Додаток А. Тарифні плани стрімінгових сервісів

Відеострімінгові сервіси

Сервіс	Регіон обслуговування	Країна	Тариф
Netflix	По всьому світу	США	8.99 USD/місяць – базовий план; 13.99 USD/місяць – стандартний план; 17.99 USD/місяць – преміум план
		Україна	7.99 USD/місяць – базовий план; 9.99 USD/місяць – стандартний план; 11.99 USD/місяць – преміум план
		Японія	990 JPY/місяць – базовий план; 1490 JPY/місяць – стандартний план; 1980 JPY/місяць – преміум план
		Мальта	7.99 EUR/місяць – базовий план; 11.99 EUR/місяць – стандартний план; 15.99 EUR/місяць – преміум план
		Ямайка	7.99 USD/місяць – базовий план; 10.99 USD/місяць – стандартний план; 13.99 USD/місяць – преміум план
Apple TV Plus	По всьому світу	-	4.99 USD/місяць
Disney Plus	Північна та Південна Америка, Північна та Західна Європа, Азійсько-Тихоокеанський регіон, частина Аравійського півострова та північна Африка через дистрибуцію третіх сторін	США	7.99 USD/місяць або 79.99 USD/рік
		Австралія	11.99 USD/місяць або 119.99 USD/рік
		Італія	8.99 EUR/місяць або 89.99 EUR/рік
Hulu	США	-	5.99 USD/місяць – базовий план; 11.99 USD/місяць – базовий план без реклами; 64.99 USD/місяць – базовий план + Live TV; 70.99 USD/місяць – базовий план + Live TV без реклами
HBO Max	США, Пуерто-Рико, Кариби	-	9.99 USD/місяць; 14.99 USD/місяць – без реклами; 99.99 USD/рік; 149.99 USD/рік – без реклами

Сервіс	Регіон обслуговування	Країна	Тариф
Prime Video	По всьому світу	-	12.99 USD/місяць або 119 USD/рік
Paramount+	Австралія, Канада, Домініканська Республіка, Угорщина, Мексика, Північна Європа, Польща, Росія, США	-	4.99 USD/місяць; 9.99 USD/місяць – без реклами; 49.99 USD/рік; 99.99 USD/рік – без реклами

Відеострімінгові сервіси в Україні

Сервіс	Тариф
MEGOGO	99 грн/місяць – легкий тариф
	197 грн/місяць – максимальний тариф
OLL.TV	109 грн/місяць – Oll inclusive
	189 грн/місяць – Oll inclusive xtra sport
Sweet.tv	99 грн/місяць – S тариф
	149 грн/місяць – M тариф
	197 грн/місяць – L тариф

Аудіострімінгові сервіси (світ та Україна)

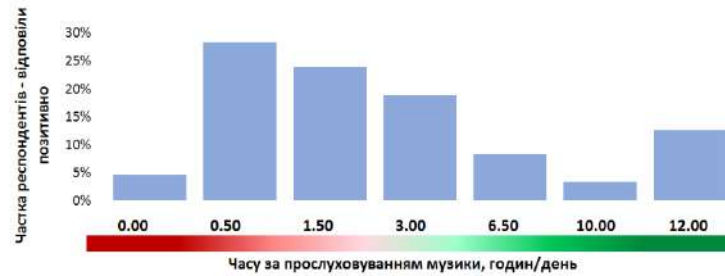
Сервіс	Країна	Тариф
YouTube music	Україна	79 UAH/місяць
	Велика Британія	9.99 GBP/місяць
	США	9.99 USD/місяць
Spotify	Україна	4.99 USD/місяць – індивідуальний план
		6.49 USD/місяць – duo план
		7.99 USD/місяць – сімейний план
		2.49 USD/місяць – студентський план
	Велика Британія	9.99 GBP/місяць – індивідуальний план
		13.99 GBP/місяць – duo план
США	16.99 GBP/місяць – сімейний план	
	5.99 GBP/місяць – студентський план	
	США	9.99 USD/місяць – індивідуальний план

Сервіс	Країна	Тариф
		12.99 USD/місяць – duo план 15.99 USD/місяць – сімейний план 4.99 USD/місяць – студентський план
	Франція	9.99 EUR/місяць – індивідуальний план 12.99 EUR/місяць – duo план 15.99 EUR/місяць – сімейний план 4.99 EUR/місяць – студентський план
Apple Music	Україна	4.99 USD/місяць – індивідуальний план 7.99 USD/місяць – сімейний план
	Велика Британія	9.99 GBP/місяць – індивідуальний план 14.99 GBP/місяць – сімейний план
	США	9.99 USD/місяць – індивідуальний план 14.99 USD/місяць – сімейний план
Amazon Music Unlimited	Велика Британія	7.99 GBP/місяць або 79 GBP/рік – індивідуальний план 14.99 GBP/місяць або 149 GBP/рік – сімейний план
	США	7.99 USD/місяць або 79 USD/рік – індивідуальний план 14.99 USD/місяць або 149 USD/рік – сімейний план

Додаток Б. Результати опитувань

Опитування стосовно музичного контенту

Скільки часу на день у середньому протягом року Ви проводите за прослуховуванням музики?

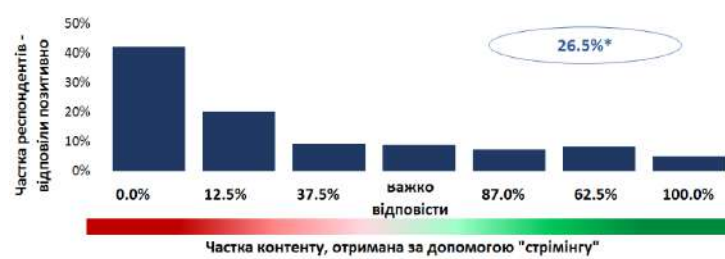
Яка частка контенту придбана Вами на носіях інформації?

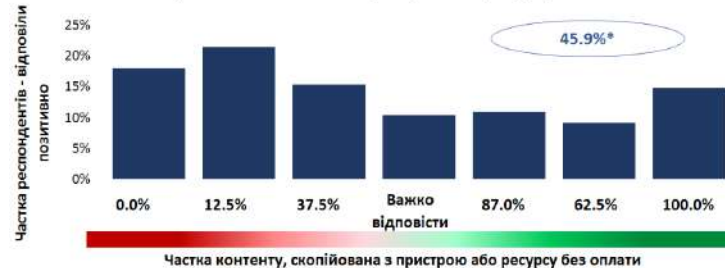
Яка частка контенту отримана Вами через завантаження з оплатою?

Яка частка контенту отримана Вами за допомогою "стрімінгу"?

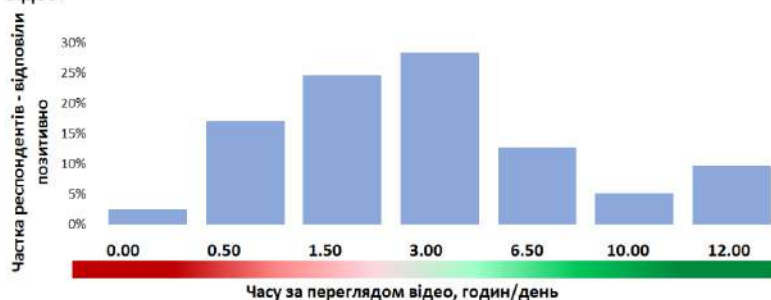
Яка частка контенту скопійована Вами з пристрою або ресурсу без оплати?

* частка отримана, як середньозважена на основі результатів, відображених на рисунку

Опитування стосовно відео контенту

Скільки часу на день у середньому протягом року Ви проводите за переглядом відео?

Яка частка контенту придбана Вами на носіях інформації?

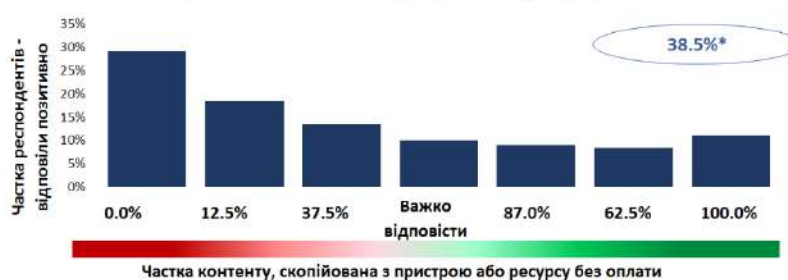
Яка частка контенту отримана Вами через завантаження з оплатою/в подарунок?

Яка частка контенту отримана Вами за допомогою "стрімінгу"?

Яка частка контенту скопійована Вами з пристрою або ресурсу без оплати?

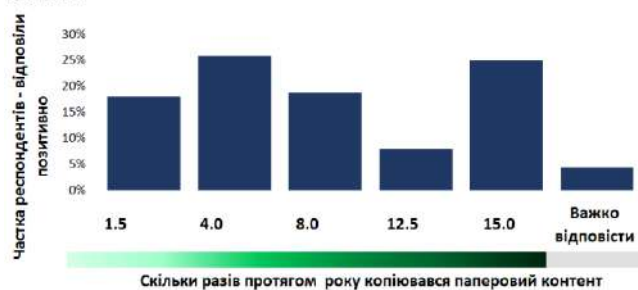
* частка отримана, як середньозважена на основі результатів, відображених на рисунку

Опитування стосовно паперового контенту

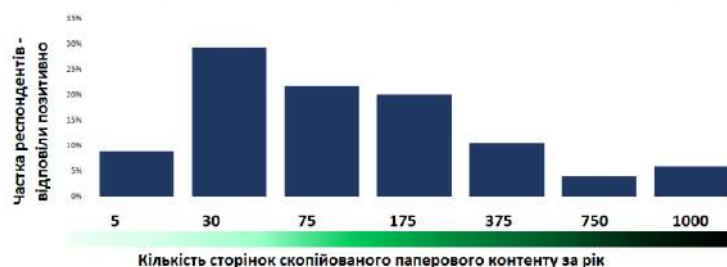
Який паперовий контент Ви копіюєте найчастіше?

Скільки приблизно разів протягом останнього Ви копіювали паперовий контент?

Яка кількість сторінок паперового контенту скопійована Вами за останній рік?

Таблиця Б1. Відеоконтент

Яка частка Вашого відеоконтенту (фільми, серіали, короткі відеоролики) у відсотках протягом останнього місяця припадала на:	Всього
Перегляд відеоконтенту в YouTube	61.2%
Перегляд телевізійних програм по телевізору	32.6%
Перегляд відеоконтенту у соціальних мережах (Facebook, Tik-Tok, Instagram тощо)	31.3%
Перегляд відеоконтенту через безкоштовні сайти	23.9%
Перегляд відеоконтенту через стримінгові відеосервіси (Netflix, Megogo тощо)	19.3%

Яка частка Вашого відеоконтенту (фільми, серіали, короткі відеоролики) у відсотках протягом останнього місяця припадала на:	Всього
Перегляд відеоконтенту у месенджерах (Viber, Telegram тощо)	14.8%
Перегляд відеоконтенту, завантаженого на особистий пристрій або інший носій інформації	11.5%
Не дивлюсь відеоконтент взагалі	11.9%
Всього	1000

Таблиця Б2. Музичний контент

Яка частка Вашого музичного контенту у відсотках протягом останнього місяця припадала на:	Всього
Прослуховування або перегляд музики / музичних кліпів через YouTube	43.4%
Прослуховування музичного контенту, завантаженого на особистий пристрій або інший носій інформації	35.5%
Прослуховування радіо	34.4%
Фоновий перегляд (прослуховування) музичних телеканалів (EU Music, M1, Music Box тощо)	20.1%
Прослуховування музики через музичні стримінгові сервіси (Apple Music, Spotify тощо)	16.9%
Прослуховування музики у месенджерах (Telegram тощо)	12.1%
Не слухаю музику взагалі	18.0%
Всього	1000